

Henna Tienhaara

**Ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloudellinen
osaaminen**

Opinnäytetyö

Kevät 2011

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö
Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Tienhaara Henna

Työn nimi: Ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloudellinen osaaminen

Ohjaaja: Siltakorpi Mirva

Vuosi: 2011

Sivumäärä: 69

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloudellista osaamista. Tarkoituksena oli selvittää, millaiset talouden hallintataidot opiskelijoilla on, miten opiskelijat kokevat oman taloudellisen tilanteensa ja kuinka opiskelijat suhtautuvat velanottoon. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä CDS-projektin kanssa, joka on Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnoima kaksivuotinen hanke syrjäytymisen ehkäisemiseksi ammattikorkeakouluopinnoissa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu on yksi hankkeessa mukana olevista ammattikorkeakouluista.

Teoriaosuudessa käsitellään nuoruutta ja opiskelua, rahatalouden hallintaa, kulutusta ja velkaantumista sekä taloudellisen tilanteen merkitystä. Lisäksi työssä käsitellään nuorten hyvinvointia ja syrjäytymistä. Talouden hallinta kuuluu elämänhallinnan kokonaisuuteen ja sitä kautta vaikuttaa merkittävästi yksilön hyvinvointiin.

Tutkimus toteutettiin määrällisenä tutkimuksena ja aineiston keruutapana oli kyselylomake. Tutkimukseen osallistui yhteensä 168 Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Tutkimusaineisto analysoitiin SPSS-tilastointiohjelman avulla. Aineistosta laadittiin taulukoita, kaavioita ja ristiintaulukoita.

Tutkimustulosten perusteella opiskelijat osaavat hallita talouttaan ja ovat melko tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa. Velanottoon opiskelijat suhtautuvat kielteisesti ja talousvaikeuksiin liittyvien käsitteiden tuntemus on melko hyvä. Tulokset ovat hieman erilaisia riippuen vastaajan iästä. Vanhemmat opiskelijat ovat nuoria opiskelijoita tietoisempia esimerkiksi menoistaan ja talousvaikeuksiin liittyvistä käsitteistä. Tutkimuksen perusteella opiskelijoilla ei ole merkittäviä talouden hallintaan liittyviä ongelmia.

Avainsanat: nuoruus, opiskelu, talouden hallinta, kulutus, velkaantuminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work
Degree programme: Degree programme in Social Work
Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Tienhaara Henna

Title of thesis: Financial skills of students at two universities of applied sciences

Supervisor: Siltakorpi Mirva

Year: 2011

Number of pages: 69

Number of appendices: 2

The purpose of this research is to explore students' financial skills and what a kind of economy control abilities students have, how students feel about their own economic situation and what is students' position on indebtedness. Thesis was carried out with CDS-project (prevention of marginalisation during studies at universities of applied sciences).

The theoretical part deals with youth and study, management of the economy, consumption and indebtedness and the importance of the economic situation. In addition to the work deals young people's welfare and exclusion. Management of the economy is part of life management and allows them to influence significantly to the welfare of the individual.

The research was a quantitative survey and the data were gathered by questionnaire. 168 Seinäjoki University of Applied Sciences and Diaconia University of Applied Sciences students took part in research. The data were analysed by the SPSS program and the results are illustrated by tables, figures and crosstabs.

Research results indicate that students are able to manage finances and are quite satisfied with their economic situation. Respondents take a negative view of debt and their knowledge of concepts related to the economic difficulties is rather good.

Keywords: youth, study, management of the economy, consumption, indebtedness

SISÄLTÖ

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ.....	2
THESIS ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TAUSTA.....	8
2.1 Opinnäytetyön tavoitteet	9
2.2 Aikaisemmat tutkimukset	10
2.2.1 Opiskelijatutkimukset.....	10
2.2.2 Tutkimus kulutusluottojen käytöstä.....	12
2.2.3 Talouden hallintaa käsittelevät tutkimukset	12
2.2.4 Opiskelijoiden toimeentuloa käsittelevät opinnäytetyöt	13
2.3 Syrjäytymisen ehkäisemisen ammattikorkeakouluopinnoissa -hanke	14
2.4 Yhteistyö hankkeen kanssa	15
3 NUORUUS JA OPISKELU	16
3.1 Nuoruus ja opiskeluaika	16
3.2 Korkeakouluopiskelijat ja asuminen	18
4 RAHATALOUDEN HALLINTA.....	19
4.1 Talouden hallinnan merkitys	19
4.2 Nuoret ja rahatalous.....	21
4.3 Opiskelijoiden toimeentulo	22
5 KULUTUS JA VELKAANTUMINEN	24
5.1 Nuorten kulutus.....	24
5.2 Velkaantuminen	25
5.3 Nuorten talousongelmat.....	28
6 TALOUDELLISEN TILANTEEN MERKITYS	30
6.1 Hyvinvointi.....	30
6.2 Nuorten syrjäytyminen	32
6.3 Vaikutukset yksilöön ja yhteiskuntaan.....	34

7 TUTKIMUS NUORTEN	
AMMATTIKORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN TALOUDELLISESTA	
OSAAMISESTA	35
7.1 Tutkimusmenetelmän valinta	35
7.2 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti	37
7.3 Tutkimuksen eettisyys.....	38
8 TUTKIMUSAINEISTON ANALYSOINTI.....	40
8.1 Kyselyyn vastanneet.....	40
8.2 Opiskelijoiden asuminen	42
8.3 Opiskelijoiden toimeentulo ja työssäkäynti.....	43
8.4 Opiskelijoiden talouden hallinta.....	44
8.4.1 Opiskelijoiden kokemus omasta talouden hallinnastaan	47
8.4.2 Opiskelijoiden tietoisuus talousvaikeuksien ennaltaehkäisykeinoista ja seurauksista	48
8.5 Opiskelijoiden oma kokemus taloudellisesta tilanteestaan	49
8.5.1 Tulojen riittävyys.....	51
8.5.2 Taloudellisen avun tarve opiskeluaikana.....	52
8.6 Opiskelijoiden suhtautuminen velanottoon.....	53
9 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	55
9.1 Opiskelijoiden talouden hallintataidot.....	55
9.2 Taloudellisen tilanteen kokeminen	57
9.3 Suhtautuminen velanottoon	58
9.4 Yhteenveto ammattikorkeakouluopiskelijoiden talouden hallinnasta.....	59
9.5 Ammattikorkeakouluopiskelijan syrjäytymisen riskitekijöitä.....	61
10 POHDINTA	62
LÄHTEET	63
LIITTEET	69
Liite 1. Kyselylomake	
Liite 2. CDS-projektin esite	

1 JOHDANTO

†Pikavippi maksetaan pikavipillä: Nuorten maksuhäiriöt nousussa+ uutisoi Kansan Uutiset 19.1.2011. Uutisessa kerrotaan maksuhäiriöiden määrän kasvaneen viime vuonna ja uutisen mukaan maksamattomia lainoja ja laskuja on suhteessa enemmän nuorilla kuin muilla. Pikavipeistä koituvat ongelmat kasaantuvat usein samoille ihmisille, jotka yleensä ovat nuoria aikuisia (Pikavipit vievät edelleen turmioon 9.7.2010). Aihetta käsitteleviä uutisia on paljon ja minua alkoi kiinnostaa aiheen tutkiminen. Kun samoihin aikoihin Seinäjoen ammattikorkeakoulu osallistui CDS-hankkeeseen, jonka tarkoituksena on nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluopinnoissa ja yhtenä osa-alueena talousvaikeudet, kiinnostuin ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloudellisesta osaamisesta ja suhtautumisesta velkaantumiseen.

Nuorten taloudellinen osaaminen onkin ajankohtainen aihe, sillä asia on ollut paljon esillä mediassa (esimerkiksi Taloussanomien 22.11.2010 ja 8.10.2009) ja tutkimuksissa (esimerkiksi Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010 ja Viuhko 2006). Talouden hallinta on yksi elämän perustaitoja ja se liittyy vahvasti elämänhallintaan. Nuoren velkaantuminen on erityisen vakava asia, sillä se vaikeuttaa monia elämäntilanteita, esimerkiksi perheen perustamista ja asunnon hankintaa (Mattila 2005, 112). Kiinnittämällä huomiota ennaltaehkäisevään työhön ja yksilön taitoihin hallita talouttaan voidaan ehkäistä velkaantumista ja siitä seuraavia taloudellisia, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia.

Sosionomin (AMK) ammatilliseen osaamiseen kuuluu asiakastyön osaaminen, johon liittyy esimerkiksi asiakkaiden tukeminen ja ohjaaminen arjessa, kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja erilaisissa elämäntilanteissa (Koulutusohjelmakohtainen kompetenssianalyysi). Sosionomin (AMK) työhön voi siten kuulua talousvaikeuksissa olevien ihmisten auttamista ja siksi koen, että sosionomina minun tulee osata huomioida esimerkiksi yksilön hyvinvointiin vaikuttavat ongelmat talouden hallinnassa.

Työssäni käsittelen nuoruutta ja opiskeluvaihetta, joihin liittyy esimerkiksi itsenäistyminen, oman talouden perustaminen, talouden hallinnan opettelu ja rahatalouden suunnitteleminen. Lisäksi kerron yleisesti talouden hallinnasta, sen ongelmista ja ongelmien seurauksista. Käsittelen myös kuluttamista ja velkaantumista. Työni tutkimusosuus käsittelee nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloudellista osaamista. Esimerkiksi korkeakouluopiskelijoiden perhe- ja asumismuodot, tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen, taloudellinen osaaminen sekä suhtautuminen velanottoon ovat aiheita, jotka tuon esiin tutkimuskysymysten avulla.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TAUSTA

Kiinnostuin velkaantumisesta ja siihen liittyvistä asioista Työ, toimeentulo ja perusturva -sektorin aikana ja päätin tehdä aiheesta ammatillisen esseen. Työ käsitteli velkaantumista, siihen ajautumista, sen seurauksia ja siitä selviytymistä. Työtä tehdessäni kiinnostuin aiheesta yhä enemmän ja aloin miettiä, voisiko tässä olla aihe tulevaan opinnäytetyöhön. Alkuperäinen suunnitelmani olikin tehdä tutkimus nuorten velkaantumisesta, joka on ollut suosittu uutisten ja tutkimusten aihe. Sain yhteistyötahokseni CDS-projektin (Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluopinnoissa), jonka aihealueisiin kuuluu myös talouden hallinnan ongelmat. Opinnäytetyön suunnitelmaa tehdessäni huomasin kuitenkin aiheen rajallisuuden ja päätin hieman muuttaa sitä. Mietittyäni asiaa ja otettuani yhteyttä yhteistyötahoon päädyin lopulta tekemään määrällisen tutkimuksen ammattikorkeakoulussa opiskelevien nuorten taloudellisesta osaamisesta.

Opiskeluaikana yleisin toimeentulonlähde on opintotuki. KELA:n myöntämää opintotukea voi hakea toisen asteen opintoihin ja korkeakouluopintoihin. Päätoimisiin opintoihin myönnettävä opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä sekä valtion takaamasta opintolainasta. Tuen määrään vaikuttavaa opiskelijan ikä, koulutusaste, asumismuoto ja opiskelijan sekä joissain tilanteissa vanhempien tulot. (Opintojen rahoitus 2010.) Opintorahan määrä itsenäisesti asuvalla tai elatusvelvollisella korkeakouluopiskelijalla on 298 euroa kuukaudessa ja vanhempien luona asuvalla 122 euroa kuukaudessa. Asumislisän määrä on 80 % vuokrasopimuksessa mainituista asumismenoista, mikäli menot ovat enintään 252 euroa kuukaudessa. Opintolainan määrä on 300 euroa. (Opintotuki 2011.) Opiskeluaikaan liittyy usein tiukka taloudellinen tilanne ja monille tulot eivät riitä kattamaan kuukausittaisia menoja, mikä saattaa aiheuttaa ongelmia talouden hallinnassa.

Nuorten taloudellinen osaaminen on tärkeä aihe, sillä nyky-yhteiskunnassa kuluttajien kyky hallita talouttaan on merkittävässä asemassa. Koska rahatalouden hallinta on osa elämänhallinnan kokonaisuutta, taloudellinen epävarmuus saattaa ai-

heuttaa sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia ja puutteita yksilön elämänhallinnassa. (Peura-Kapanen 2005, 11 ja 13.) Talousvaikeudet ovat yksi syrjäytymisriskiä lisäävä tekijä ja siksi työ sopii mielestäni hyvin sosiaalialan koulutusohjelmaan ja CDS-hankkeen puitteissa tehtäväksi.

2.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyöni on tutkimus nuorten taloudellisesta osaamisesta. Toteutin tutkimuksen määrällisellä tutkimusmenetelmällä kyselylomakkeen (Liite1) avulla. Kyselyyn osallistui opiskelijoita Seinäjoen ammattikorkeakoulusta ja Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Päätin ottaa tutkimukseen mukaan kaksi ammattikorkeakoulua, ettei se olisi rajautunut pelkästään Seinäjoen ammattikorkeakoulua koskevaksi. Kyselylomakkeet lähetin Seinäjoen ammattikorkeakoulun osalta kolmeen eri yksikköön ja Diakonia-ammattikorkeakoulun osalta yhteen toimipaikkaan.

Kyselyn avulla oli tarkoitus saada tietoa nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloudellisesta osaamisesta, tyytyväisyydestä omaan taloudelliseen tilanteeseen sekä opiskelijoiden suhtautumisesta velanottoon. Lomakkeen kysymykset ovat pääasiassa valintakysymyksiä, mutta joukossa on kaksi avointa kysymystä liittyen opiskelijoiden rahan käyttöön.

Analysoin saamiani vastauksia tutkimuskysymysten suunnassa. Tutkimuskysymykset ovat:

- Millaiset talouden hallintataidot opiskelijoilla on
 - o Miten opiskelijat kokevat pystyvänsä hallitsemaan talouttaan
 - o Miten tietoisia opiskelijat ovat talousvaikeuksien ennaltaehkäisykeinoista ja seurauksista

- Miten opiskelijat kokevat oman taloudellisen tilanteensa
 - o Miten tulot riittävät kattamaan kuukausittaiset menot

- Tarvitsevatko opiskelijat taloudellista tukea, mistä he sitä saavat ja kuinka usein
- Kuinka opiskelijat suhtautuvat velanottoon
 - Millaisissa tilanteissa opiskelijat ottavat velkaa
 - Millaisia luottoja/lainoja opiskelijat ovat ottaneet

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Nuorten taloudellista osaamista on 2000-luvulla käsitelty monissa tutkimuksissa. Jotkut tutkimuksista käsittelevät kokonaisuudessaan nuoria ja heidän rahankäyttöään, toisissa talouden hallinta on vain osa laajempaa kokonaisuutta. Tutkimuksissa käsiteltyjä aiheita ovat esimerkiksi nuorten velkaantuminen, nuorten talouden hallintataidot, nuorten maksuhäiriömerkinnät, maksuhäiriömerkinnän vaikutukset nuoruuden eri elämäntilanteisiin, velkaantumisesta selviytyminen nuorena sekä nuoruus elämänvaiheena.

2.2.1 Opiskelijatutkimukset

Nuorten talouteen liittyviä asioita on käsitelty esimerkiksi vuosina 2006 ja 2010 ilmestyneissä opiskelijatutkimuksissa, jotka ovat opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. Koska opiskelijatutkimuksissa käsitellään osittain samoja aiheita kuin omassa tutkimuksessani, vertaan saamiani tuloksia osittain opiskelijatutkimuksissa esitettyihin tuloksiin. Opiskelijatutkimus 2006 käsittelee korkeakouluopiskelijoiden toimeentuloa, opiskelua ja työssäkäyntiä ja Opiskelijatutkimus 2010 korkeakouluopiskelijoiden toimeentuloa ja opiskelua. Opiskelijatutkimus 2006:n taustalla on Eurostudent-hanke, jonka tarkoituksena on tutkia opiskelijoiden taloudellista ja sosiaalista asemaa 20 Euroopan maassa. Tutkimus on koottu Internetissä toteutetun kyselyn perusteella, johon tehtiin otanta opetushallinnon alaisten 20 yliopiston ja 29 korkeakoulun opiskelijoista. (Viuhko 2006, 5 ja 14.)

Oman tutkimukseni kannalta merkittäviä Opiskelijatutkimus 2006:n tuloksia ovat opiskelijoiden talouteen liittyvät tutkimustulokset. Tutkimuksen mukaan noin 45 %:lla tutkimukseen osallistuneista ammattikorkeakouluopiskelijoista on palkkatuloja ja 44 % vastaajista saa taloudellista tukea perheeltään. Opiskelijoiden suurin menoerä tutkimuksen mukaan on asuminen ja seuraavaksi suurin menoerä on ruoka. Tutkimukseen vastanneista 30 % pitää taloudellista tilannettaan hyvänä ja 38 % kohtalaisena. Huonona taloudellista tilannettaan pitää tutkimuksen mukaan 32 % vastanneista. Tutkimuksen mukaan opintorahan ja asumislisän käyttö on yleistä opiskelijoiden keskuudessa: 77 % vastaajista nosti kyselyhetkellä jotain opintotuen osaa. Opintolaina ei kuitenkaan ole kovin suosittu rahanlähde. Yleisin syy lainan nostamiselle on välttämättömyysmenot. Yhtenä tutkimuskohteena on ollut opiskelijoiden työssäkäynti: 16 prosenttia vastaajista ilmoittaa tehneensä opiskelujen ohella kokoaikaista päivätyötä, 44 % osa-aikaista päivä-, ilta- ja/tai viikonlopputyötä ja 58 % ilmoittaa työskennelleensä lomien aikana. (Viuhko 2006, 67. 70.)

Opiskelijatutkimus 2010 liittyy EUROSTUDENT IV. tutkimushankkeeseen, jossa 26 eurooppalaisen maan opiskelijoiden olosuhteita verrataan toisiinsa. Suomessa toteutettiin vuonna 2009 verkkokyselytutkimus, jonka tuloksia raportissa esitellään. Tutkimuksen mukaan opiskelijoiden tuloista yli puolet koostuu opintorahasta ja asumislisästä, vain 15 % tutkimukseen osallistuneista kattaa kuukausittaisia menojaan opintolainalla. Palkkatulojen osuus kokonaistuloista on noin neljänneksen, mutta vanhemmilla opiskelijoilla ansiotyön merkitys kasvaa. Tutkimuksen mukaan opiskelijoiden suurin menoerä on asuminen. 47 % tutkimukseen vastanneista ammattikorkeakouluopiskelijoista kokee, ettei heillä ole riittävästi tuloja opiskeluaikana. (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010, 4-5.)

Myös Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijakunta SAMO on tehnyt tutkimuksia opiskeluun liittyen. Vuosittaisissa SKOPO-kyselyissä on tutkittu opiskelijoiden hyvinvointia ja koulutusta. Tutkimuksissa on käsitelty esimerkiksi toimeentuloon liittyviä asioita. Kevään 2010 tutkimuksen mukaan vain 17,1 % vastaajista kokee opintotuen riittäväksi tulonlähteeksi. Taloudellista tilannettaan vastaajat kohentavat

pääasiassa työskentelemällä (51,1 % vastaajista) ja vanhempien antamalla taloudellisella tuella (43,1 % vastaajista). Opintolainaa on nostanut 29,4 % vastaajista. (SKOPO-kysely 2010.)

2.2.2 Tutkimus kulutusluottojen käytöstä

Kaartisen ja Lähteenmaan tutkimus Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja (2006, 3) käsittelee nuorten ja nuorten aikuisten kulutusluottojen käyttöä. Tietoa on kerätty kyselytutkimuksen avulla verkossa ja seuraamalla ajankohtaista media- ja viranomaiskeskustelua aiheesta sekä tutustumalla aiempiin saman aihepiirin tutkimuksiin. Tutkimuksella selvitettiin esimerkiksi kulutusluottojen käytön syitä, kohteita ja yhteyttä muuhun lainanottoon sekä vastaajien taloudelliseen tilanteeseen.

Päätuloksina tutkimuksessa tulee ilmi joidenkin taustatekijöiden selkeä yhteys kulutusluottojen ottoon, luottojen käyttötarkoitukset sekä luotonottoon liittyvät olosuhteet. Tutkimuksen mukaan kaikissa tulo- ja työmarkkina-asemaryhmissä käytetään kulutusluottoja, mutta työttömät, yksinhuoltajat ja huonotuloiset käyttävät pikavippejä muita enemmän. Kaikilla käyttäjillä tyypillisin käyttökohde on nautintoaineet ja juhliminen. Huono-osaisimmat käyttävät pikavippejä myös ruokaan sekä velkojen ja korkojen takaisinmaksuun. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 3.)

2.2.3 Talouden hallintaa käsittelevät tutkimukset

Ennen työni aloittamista tutustuin myös muutamiin yleisesti kuluttamista ja rahataloutta käsitteleviin tutkimuksiin, vaikka niissä ei paneudutakaan nuoriin kuluttajiin vaan yleisesti kaikkiin kotitalouksiin. Peura-Kapasen tutkimus Kuluttajien rahatalouden hallinta (2005, 3) käsittelee kuluttajien käytäntöjä raha-asioiden hoidossa, rahatalouden suunnittelua ja seurantaa sekä riskeihin varautumista. Tutkimuksen aineisto on koottu ryhmäkeskusteluilla ja henkilökohtaisilla haastatteluilla ja tulosten käyttötarkoituksena on talousneuvonnan kehittäminen.

Tutkimuksen mukaan kuluttajat ovat sitä mieltä, että talouden hallintaan riittää yksinkertaiset keinot: tärkeintä on laskujen maksaminen ajallaan ja menojen sopeuttaminen tuloihin. Kuluttajien taloudenpito ei ole selkeää tavoitteellista toimintaa, vaan enemmänkin lyhyen aikavälin toimintaa, jossa ei ole kokonaissuunnittelua. Rahatalouden hallinta vaatii kuitenkin riittäviä taloudellisia voimavaroja, vastuullisuutta, tervettä järkeä sekä itsekuria tulotasosta riippumatta. Pienilläkin tuloilla voi tulla toimeen jos talous on hallinnassa. Tutkimuksen mukaan kotitalouksien selviytymiskeinoja ovat menojen karsiminen ja tukiverkostoilta saatava apu. Tutkimuksessa käy ilmi, että kokemuksella on suuri merkitys rahatalouden hallinnassa: lapsuudessa opitut mallit sekä kielteiset kokemukset velkaantumisesta muokkaavat kuluttajan asennetta rahatalouden hallintaan. (Peura-Kapanen 2005, 58. 60.)

2.2.4 Opiskelijoiden toimeentuloa käsittelevät opinnäytetyöt

Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa on aikaisemmin tehty opinnäytetöitä opiskelijoiden toimeentuloon liittyen. Vaivila (2002, 2) on tutkinut opintotuen käyttöä ja riittävyttä ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa sekä muiden rahanlähteiden käyttöä opiskelujen aikana. Tutkimuksen mukaan opintoraha on suosittu tulonlähde, mutta lainannostoa pyritään välttämään. Muita rahoitusmuotoja ovat työssäkäynti, perheeltä saatu taloudellinen tuki sekä toimeentulotuki. Tutkimuksesta selviää, että opintotuki yksinään ei ole riittävä toimeentulonlähde, vaan suurin osa opiskelijoista joutuu hankkimaan lisätuloja opintojen rahoittamiseen. Samanlaisia tutkimustuloksia on saanut myös Saarenpää (2007, 2), joka on tehnyt opinnäytetyön ammattikorkeakouluopiskelijoiden toimeentulosta. Tutkimuksen mukaan suurin osa opiskelijoista käy töissä opintojen ohessa, koska opintotuki ei riitä kattamaan menoja. Opiskelijat kokevat työssäkäynnin opintolainan nostamista mieluisampana keinona rahoittaa opintonsa. Opiskelijat kokevat tutkimuksen mukaan taloudellisen tilanteensa enemmän huonoksi kuin hyväksi.

2.3 Syrjäytymisen ehkäisemisen ammattikorkeakouluopinnoissa -hanke

Opinnäytetyöni yhteistyötaho on CDS-hanke (To Care To Share To Dare - Syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluopinnoissa) (Liite2). Hanke on Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnoima ja siihen kuuluu 14 ammattikorkeakoulua. Hanke on kaksivuotinen ja se toteutetaan ajalla 1.9.2009. 30.8.2011.

Projektin tavoitteena on

- Luoda ammattikorkeakouluihin toimintakäytäntöjä, joiden avulla opiskelijoiden erilaiset syrjäytymisriskit tiedostetaan ja ongelmat kyetään ratkaisemaan.
- Kouluttaa ammattikorkeakoulujen henkilöstöä opiskelijoiden syrjäytymisriskien tunnistamisessa.
- Kehittää ammattikorkeakouluihin ilmapiiriä, joka tukee opiskelijoiden osallisuutta ja hyvinvointia.
- Kartoittaa ulkomaalaisten opiskelijoiden hyvinvointia edistäviä käytäntöjä.
- Tuottaa tietoa opiskelijasyrjäytymisestä.

Hankkeen projektipäällikkönä toimii Mia Juuso Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja Seinäjoen ammattikorkeakoulussa hankkeen yhteyshenkilö on Marja-Liisa Saariaho. (Syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluissa, [viitattu 9.2.2011].) Projektitoimijat on jaettu alueryhmiin (pohjoinen, länsi ja etelä) sekä viiteen kehittämissryhmään, joita ovat

1. Sosiaalisen pääoman mittarin kehittäminen ja välittävän ilmapiirin vahvistaminen
2. Kv-opiskelijoiden hyvinvoinnin ja tukikäytäntöjen kehittäminen
3. Yhteistyö 3. sektorin kanssa, soft-palvelujen kehittäminen
4. Sosiaalisen median ja www-sivujen hyödyntäminen, huoliviestien luominen
5. Opiskeluhyvinvointiryhmien, tukikäytänteiden ja palvelupolkujen kehittäminen. (Projektitoimijat.)

2.4 Yhteistyö hankkeen kanssa

Yhteistyöni hankkeen kanssa alkoi sähköpostista, jossa kerrottiin mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyö CDS-hankkeen puitteissa. Viestissä kerrottiin eri teemoista, joita opinnäytetyö voisi käsitellä (esimerkiksi mielenterveys, ajanhallinta ja elämänkriisit). Yhtenä vaihtoehtona oli talousosaaminen ja siitä sain ajatuksen rajata tutkimukseni koskemaan ammattikorkeakouluopiskelijoita. Sen jälkeen otinkin yhteyttä CDS-projektin yhteyshenkilöön koulussamme ja kerroin halukkuudestani tehdä opinnäytetyö hankkeen puitteissa sekä esittelin ideani opinnäytetyön aiheesta.

Opinnäytetyön tekemisen aikana olen ollut yhteydessä hankkeen projektipäälliköön Mia Juusoon sekä Marja-Liisa Saariahoon, joka on hankkeen yhteyshenkilö Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyön sisällöstä ja teemoista olen päättänyt itsenäisesti, mutta olen pyytänyt tukea ja ottanut huomioon myös hankkeen edustajien mielipiteet esimerkiksi työn rajaamisessa, teemojen valinnassa sekä kyselylomaketta tehdessäni. Teoriaa tehdessäni ja tutkimustuloksia analysoidessani olen ottanut huomioon hankkeessa esillä olevia teemoja, esimerkiksi hyvinvoinnin ja syrjäytymisen. Olen saanut yhteistyötaholta apua esimerkiksi tutkimuslupa-anomuksen kanssa, kysymyslomakkeiden lähettämisessä ja hanketta koskevan materiaalin hankinnassa. Valmis työ esitellään hankkeen puitteissa ja työ menee hankkeen käyttöön.

3 NUORUUS JA OPISKELU

Nuorisoa on pidetty erillisenä ihmisryhmänä 1950-luvulta lähtien, kun nuoruuden välivaihe sai alkunsa aikana, jolloin nuoria ei enää tarvittu kotona työnteossa. Sitä ennen aikuisuuteen oli siirrytty suoraan lapsuudesta, kun aikuisen sosiaalinen asema oli saavutettu ja ihmiseltä odotettiin aikuiselle sopivaa käyttäytymistä. (Marjamäki-Suoranta & Peura-Kapanen 1990, 127, Saarinen 2001, 31 mukaan.) Nykyisin nuorena pidetään ihmistä joka kuuluu tiettyjen ikärajojen välissä olevaan ihmisryhmään, esimerkiksi 15-29-vuotiaat tai alle 25-vuotiaat. Vaikka koulutusajat ovat tulleet pidemmiksi ja oman kodin perustaminen on siirtynyt yhä useammilla 30 ikävuoden lähettyville, jo 20-vuotiaiden odotetaan olevan aikuisia ja osaavan tehdä raha-asioihin liittyviä päätöksiä kypsästi ja aikuismaisesti. (Saarinen 2001, 31-32).

3.1 Nuoruus ja opiskeluaika

Nuoruutta voidaan tutkia eri näkökulmista: lääketieteellisessä näkökulmassa korostetaan fyysisiä muutoksia, psykologiassa nuoruutta ajatellaan elämänvaiheteorioiden kautta, kasvatustieteessä keskitytään oppimiseen ja kasvattajan merkitykseen, yhteiskuntatieteissä voidaan tutkia esimerkiksi nuorisoryhmiä ja hoitotieteessä merkittäviä ovat nuoren voimavarat ja toimintakyky hyvinvoinnin edistäjinä. Nuoruuden ajatellaan usein olevan siirtymävaihe aikuisuuteen, vaikka nuoruus ei olekaan pelkkä välivaihe, vaan erityinen elämänvaihe, jolloin nuori kasvaa fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Nuoruuden pituus ja merkitys vaihtelevat kulttuureittain, yksilöittäin ja eri aikoina. Nyky-yhteiskunnassa lapsista tulee nuoria entistä aikaisemmin, mutta pidentyneet koulutusajat pidentävät nuoruusvaihetta. Nuorille oman paikan löytäminen ja työelämään pääsy ovat tärkeimpiä kehityshaasteita. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 13, 14 ja 17.)

Nuoruus on aikaa, jolloin ihminen etsii merkitystä elämälleen ja omaa paikkaansa maailmassa. Nuoruudessa ihminen irrottautuu vanhemmistaan ja opettelee selviy-

tymään itsenäisesti uusista tilanteista. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 172.) Nuoruudessa yksilö sitoutuu yhteiskuntaan ja sosiaalistuu yhteisön jäseneksi (Saarinen 2001, 33). 18-vuotiaana nuoresta tulee täysi-ikäinen ja hän saa yhteiskunnalta lainsäädännön mukaisesti erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 196). Nuoruudessa ihminen omaksuu tiedot, taidot, arvostukset ja asenteet, jotka määrittävät myöhempää elämää (Saarinen 2001, 31). Nuoruus elämänvaiheena on taloudellisen itsenäisyyden ja riippuvuuden välivaihe: perhe on aluksi tärkeä taloudellinen tuki, mutta nuoren itsenäisen elämän resurssit vahvistuvat vähitellen. Suomalaisen hyvinvointivaltion vakiinnuttua 1980-luvulta lähtien julkisen tuen, esimerkiksi sosiaaliturvan ja asumistuen, merkitys nuoren itsenäistymisessä on kasvanut. (Juntto 2002, 105.)

Nuoruuteen kuuluu erilaisia elämänvaiheita ja -tilanteita. Osa nuorista itsenäistyy varhain, toiset ovat vanhemmista täysin riippuvaisia. Eri elämävaiheiden vuoksi samanikäisten nuorten taloudellinen tilanne ja kulutustottumukset voivat olla täysin toisistaan poikkeavia. (Wilska & Eresmaa 2002, 178.) Lisäksi eri lähtökohdista tulevien nuorten taloudelliset, sosiaaliset sekä hyvinvointiin ja elämänhallintaan liittyvät tarpeet ovat erilaisia (Aaltonen ym. 2003, 17). Nuoruudessa työttömyys, opiskelu ja perheen perustaminen ovat asioita, jotka aiheuttavat epävarmuutta talouden suunnitteluun. Opiskeluaikana tulot ovat vähäiset, mutta tilannetta saattaa helpottaa tieto siitä, että vaihe on vain tilapäinen. (Ruuskanen-Parrukoski 2005, 86. 87.) Osa opiskelijoista elää köyhyysrajan alapuolella, vaikka heidän laskennalliset tulonsa ylittäisivät rajan, sillä opintotukeen liittyvä lainantakaus lasketaan tuloksi riippumatta siitä, nostaako opiskelija lainaa vai ei. Opiskelun ajatellaan olevan sijoitus omaan tulevaisuuteen ja siksi voidaan vaatia opintojen rahoittamista osittain lainalla. Kuitenkin opiskelijat ovat ainoa ryhmä, jonka täytyy nostaa lainaa jokapäiväisen elämisen rahoittamiseen ja siltikin taloudellinen tilanne on tiukka. (Paju 2002, 122. 123.)

3.2 Korkeakouluopiskelijat ja asuminen

Suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden joukko muodostuu hyvin erilaisissa tilanteissa olevista opiskelijoista. Opiskelijoiden iät ovat vaihtelevia: joku aloittaa korkeakouluopinnot kaksikymmentävuotiaana heti lukion jälkeen, toinen vasta keskiikäisenä useiden työvuosien jälkeen. Perhe- ja asumismuodot ovat erilaisia: opiskelija voi asua esimerkiksi vanhempien luona tai ystävien kanssa tai hänellä voi olla jo oma perhe. Opiskelujen rahoittaminenkin voi tapahtua erilaisilla tavoilla: opiskelija voi esimerkiksi saada opintotukea tai hän voi rahoittaa opiskelunsa palkkatuloilla. (Viuhko 2006, 11.)

Eräs tavoiteltu muutos nuoruudessa on elämisen ja asumisen itsenäisyys. Itsenäistymisen vaiheessa nuoren asumisen taso muuttuu usein huomattavasti: nuori muuttaa vanhempien omistamasta hyvätasoisesta asunnosta pieneen vuokra-asuntoon. (Juntto 2002, 106.) Suomessa korkeakouluopiskelijat asuvat usein omassa taloudessa, toisin kuin esimerkiksi Etelä- ja Keski-Euroopassa, jossa paljon yleisempää on se, että korkeakouluopiskelija asuu vielä vanhempiensa luona. Tutkimuksen mukaan yleisin perhemuoto suomalaisilla opiskelijoilla on asua yksin omassa taloudessa tai soluasunnossa. Toiseksi yleisin perhemuoto on asuminen kahdestaan puolison kanssa ja kolmanneksi yleisin asuminen puolison ja lapsen/lasten kanssa. Korkeakouluopiskelijoista 13 prosentilla on lapsia. Suomalaisista korkeakouluopiskelijoista kuusi prosenttia asuu opiskelijatutkimuksen mukaan vanhempiensa luona. Vanhempien luona asuminen on yleisempää 18-24-vuotiaiden joukossa kuin yli 25-vuotiaiden joukossa. Aiempien tutkimusten mukaan suomalaiset korkeakouluopiskelijat käyttävät asumiskustannuksiin selvästi enemmän rahaa kuin useimpien muiden Euroopan maiden opiskelijat. Suomessa korkeakouluopiskelijoiden yleisin asumismuoto on asuminen vuokra-asunnossa. Asunto voi olla kaupungin vuokra-asunto, vapailta markkinoilta vuokrattu tai opiskelija-asunto. Monissa muissa Euroopan maassa opiskelija-asunnot ovat opiskelija-asuntoloita, mutta Suomessa näin ei ole. (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010, 29. 30, 41.)

4 RAHATALOUDEN HALLINTA

Taloudellisessa toimintaympäristössä tapahtuu jatkuvasti muutoksia (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 1). Kotitaloudet voivat joutua kohtamaan monenlaisia kriisejä, jotka saattavat aiheuttaa ongelmia taloudenpidossa ja kuluttajat tarvitsevat taloudenhallintakykyä pystyäkseen selviytymään eteen tulevista ongelmista (Financial Services, 2010). Talouden hallinnan merkitys korostuu esimerkiksi kansantalouden taantumassa. Monessa taloudessa taantuma tai lama merkitsee kulutuksen uudelleen arviointia ja lainojen uudelleen järjestelyjä. Elämänmuutokset voivat johtaa ongelmiin rahataloudessa jos riskeihin ei ole varauduttu. (Peura-Kapanen 2005, 2, 11.) 2000-luvulla muutoksia kotitalouksien kulutukseen sekä taloudenpiitoon ovat tuoneet vahva talouden kasvu sekä vuoden 2008 lopulla alkanut taantuma (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 1).

Taloudellisen toimintaympäristön monimutkaistuessa kuluttajilta odotetaan taloudellisen osaamisen jatkuvaa kehittämistä. Kuluttajien tulisi ottaa entistä suurempi vastuu omista taloudellisista asioistaan ja olla selvillä taloudellisista sitoumuksistaan sekä kansantalouden ja markkinoiden muutoksista. Useimmat kotitaloudet selviytyvät ongelmatilanteista esimerkiksi menoja sopeuttamalla, mutta joillakin oman talouden sopeuttaminen ei onnistu. Koska nyky-yhteiskunnassa kotitalouksilla ei juuri ole taloudellista ja sosiaalista tukiverkostoa, kotitaloudet ovat haavoittuvaisia. (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 2.)

4.1 Talouden hallinnan merkitys

Kotitalouden tarkoituksena on tuottaa jäsenilleen hyvinvointia. Tärkeä osa tätä kokonaisuutta on taloudellinen hyvinvointi. Talouden hallinnassa merkittäviä ovat perheen tiedot ja taidot, henkiset voimavarat, taloudelliselle toiminnalle asetetut tavoitteet ja toimintaa ohjaavat arvot. (Peura-Kapanen 2005, 13.) Talouden hallinnalla tarkoitetaan kuluttajien taloudellista toimintaa ja mukautumista yhteiskunnas-

sa tapahtuviin muutoksiin, jotka vaikuttavat yksilön talouteen. Yleisesti ottaen talouden hallinta on tulojen ja menojen hallintaa siten, ettei kotitalous ylivelkaannu. Talouden hallintaan kuuluu päivittäiset raha-asiat, säästäminen, sijoittaminen ja lainanotto. (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 3.) Nyky-yhteiskunnassa kuluttajan kyky hallita talouttaan on merkittävässä asemassa. Arkipäivän rahankäyttötaidot eivät riitä, vaan kuluttajalla tulisi olla tietoa ja näkemystä omasta taloudellisesta toiminnastaan ja taitoa ottaa vastuuta valintojensa seurauksista. (Peura-Kapanen 2005, 11.) Lisäksi kuluttajien tulisi osata varautua ja varustautua mahdollisiin riskeihin (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 2). Talouden suunnittelu vaatii järjestelmällistä toimintaa. Säästäminen kuluttamisen sijaan vaatii itsekuria, kontrollia, kykyä asettaa tavoitteita sekä halua ja taitoa asettaa tulevaisuuden tarpeet nykyisyyden edelle. Suunnitelmallisuuden avulla kotitalous voi selvittää tilapäisistä talouden ongelmista. (Goldsmith 1996, 270, 284. 285, Piskosen 2006, 78 mukaan.)

Rahatalouden hallinta on yksi elämän perustaidoista. Kun rahatalous on hallinnassa, kuluttaja kykenee saavuttamaan taloudelliset päämääränsä. Rahatalouden hallinta on subjektiivista, sillä jokainen kuluttaja kokee yksilöllisesti, tuloista ja varallisuudesta riippumatta, onko oma talous hallinnassa vai ei. Rahatalouden hallinta on riippuvainen monista tekijöistä. Hallinnan mahdollisuuksiin vaikuttavat esimerkiksi tulotaso, varallisuus, velat, kulutustottumukset ja kuluttajakäyttäytyminen. Rahatalouden hallinta on osa elämänhallinnan kokonaisuutta. (Peura-Kapanen 2005, 11. 13.) Talouden hallinta tapahtuu yleensä maalaisjärjellä ja arki ajattelulla. Taloudellisten resurssien rajallisuuden takia niiden käyttöä joudutaan suunnittelemaan. Tähän tarvitaan tietoisuutta taloudellisten resurssien määrästä. Jos omista taloudellisista resursseista ei ole tietoisuutta, seurauksena saattaa olla ongelmia, jotka ilmenevät esimerkiksi stressinä, tyytymättömyytenä ja ylivelkaantumisenä. (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 3.) Kuluttajien taloudellista osaamista voidaan parantaa esimerkiksi talousneuvonnalla. Talousneuvonnan avulla kuluttajat saavat tietoa järkevistä kulutustavoista ja eri luottovaihtoehdoista. Neuvonnan tulisi olla helposti saatavilla, erityisesti nuorten kohdalla. Nuoret tarvitsevat talousneuvontaa eri elämäntilanteissa ja heidän kohdallaan korostuukin eri tahojen verkostoitumi-

nen ja yhteistyö. Talousneuvonnassa merkittäväksi nousee kulutusluottoihin liittyvien riskien esilletuominen. (Peura-Kapanen 2005, 3.)

4.2 Nuoret ja rahatalous

Nuorten taloudellinen asema on heikentynyt 1990-luvun laman jälkeen ja kasvaneen työttömyyden myötä. Kulutus ja tulot laskivat alle 30-vuotiaiden ryhmässä selvästi enemmän kuin muissa ikäryhmissä. Köyhyys ja huono-osaisuus sekä muut sosiaaliset ongelmat kasaantuivat aiempaa selvemmin nuorille ja sosiaalietuuksien leikkaukset kohdistuivat lapsiperheiden lisäksi nuoriin. Leikkauksia olivat esimerkiksi opintolainan korkotuen poistaminen ja alle 25-vuotiaiden työttömyyskorvauksen ehtojen tiukentaminen. 1990-luvun lopulla nuorista tuli KELA:n tärkein asiakasryhmä, sillä laman aikana ja sen jälkeen alle 25-vuotiaiden kotitalouksien tulot koostuivat suurimmaksi osin tulonsiirroista. (Wilska & Virtanen 2002, 89, 91, 93.)

Nuorelle rahatalouden hallinta merkitsee itsenäistymistä ja lapsuuden kodista irtautumista. Itsenäistymisvaiheessa elintaso usein laskee, koska tulot ovat vähäiset esimerkiksi opiskelujen vuoksi. Nuoren rahankäyttö ei useinkaan ole suunnitelmallista ja tulojen alhaisuuden vuoksi säästäminen on vaikeaa. Nuorten talouden hallinnassa keskeinen asia onkin nautintoa tuottavan kulutuksen sopeuttaminen rajallisiin tuloihin. Nuorten työsuhteet ovat usein määräaikaaisia ja katkonaisia, mikä tekee talouden suunnittelusta ja hallinnasta vaikeaa. Epävarmassa taloudellisessa tilanteessa nuori tarvitsee vaihtuvien tilanteiden hallintaa, epävarmuuden sietokykyä sekä joustavuutta. (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 10. 11.) Tutkimusten mukaan nuorten velkaantuminen on vähentynyt ja nostetun opintolainan määrä pienentynyt laman jälkeen, vaikka nuorten kulutus on laman aikana ja sen jälkeenkin ylittänyt heidän tulonsa. Todennäköistä on, että nuoret rahoittavat kulutuksensa esimerkiksi läheisavulla. (Wilska & Virtanen 2002, 96.)

4.3 Opiskelijoiden toimeentulo

Opiskelu-aikaan liittyy usein tiukka taloudellinen tilanne ja monille tulot eivät riitä kattamaan kuukausittaisia menoja. Opiskelijatutkimuksen mukaan lähes puolet tutkimukseen osallistuneista ammattikorkeakouluopiskelijoista kokee, että omat tulot eivät riitä kattamaan menoja. Useimmilla opiskelijoilla toimeentulo koostuu opintotuesta ja asumislisästä, opintolaina ei ole kovin suosittu toimeentulomuoto. Lainaa ei oteta esimerkiksi epävarman työllistymistilanteen tai takaisinmaksuun liittyvien pelkojen vuoksi. Lainanoton sijaan opiskelijat turvautuvat tutkimuksen mukaan mieluummin säästöihinsä, käyvät töissä tai saavat tukea vanhemmiltaan tai sukulaisiltaan. (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010, 33. 35 ja 41.) Vuoden 2006 Opiskelijatutkimuksen mukaan koko opiskelujen aikana opintolainaa oli nostanut noin kolmannes opiskelijoista ja merkittävin syy lainan nostamiseen oli välttämättömät elinkustannukset (Viuhko 2006, 5). Kuitenkin opiskelijoiden kulutus on esimerkiksi opintolainan ja läheisavun ansiosta sellaista, että opiskelijoiden kohdalla ns. oikean köyhyyden kriteerien ei ajatella täyttyvän (Wilska & Virtanen 2002, 92). Opiskelijatutkimuksen mukaan melkein puolet (44 prosenttia) opiskelijoista ilmoitti saavansa rahallista avustusta vanhemmilta, sukulaisilta tai puolisoilta (Viuhko 2006, 5. 6).

Tulojen suuruuteen ja tulonlähteisiin vaikuttavat ikä ja perhesuhteet ja siksi tulot vaihtelevatkin eri elämäntilanteissa olevien ja eri-ikäisten opiskelijoiden joukossa. Tutkimuksen mukaan nuoremmilla opiskelijoilla on pienemmät tulot kuin vanhemmilla opiskelijoilla. Työssäkäynnin yleisyys opiskelijoilla vaihtelee esimerkiksi ikäryhmittäin, opiskelujen vaiheen ja opiskelijan asuinpaikkakunnan mukaan. Kaikkien opiskelijoiden toimeentulossa ansiotyön osuus on noin 25 prosenttia, mutta vanhemmilla opiskelijoilla ansiotyön merkitys tulona korostuu. (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010, 33. 35, 39. 41.)

Opiskelijoiden kokonaismenot vaihtelevat ikäryhmän ja perhemuodon mukaan. Niissä esiintyy myös alueellista vaihtelua. Suurin menoerä korkeakouluopiskelijalla on asumiskustannukset. Suomessa korkeakouluopiskelijat käyttävät tutkimusten

mukaan asumiseen huomattavasti enemmän rahaa kuin korkeakouluopiskelijat muissa Euroopan maissa. Näissä tutkimuksissa ei kuitenkaan ole huomioitu esimerkiksi asumisen laatua tai asunnon kokoa ja varustelutasoa. Toiseksi suurin menoerä korkeakouluopiskelijoilla on ruokamenot. Korkeakouluopiskelijoilla vanhemmat, sukulaiset tai puoliso maksavat noin 13 prosenttia opiskelijan menoista, nuorimmilla opiskelijoilla merkittävä taloudellinen apu tulee vanhemmilta, kun taas iäkkäämmillä opiskelijoilla taloudellisen tuen antaja on yleensä oma puoliso. Naisopiskelijoilla läheiset osallistuvat tutkimuksen mukaan menoihin useammin kuin miesopiskelijoilla. (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010, 41.)

5 KULUTUS JA VELKAANTUMINEN

Nyky-yhteiskunnassa yhtenä ongelmana varsinkin nuorten kohdalla on rajallisten tulojen ja rajattoman tarjonnan välinen ristiriita, mikä saattaa joissain tilanteissa johtaa velkaantumiseen. Talouden hallinnassa merkittävä tekijä onkin osata kuluttaa niin, etteivät menot ylitä taloudellisia resursseja.

Ihminen ei voi kuluttaa muuta kuin sen verran, mitä hänellä on tuloja. Laskemalla yhteen omat tulonsa, esimerkiksi palkan, eläkkeen, lapsilisän tai opintorahan saa selville summan, jonka voi käyttää menoihin ilman, että joutuu taloudellisiin vaikeuksiin. Menoihin tulee huomioida myös laskut ja velat. Erialaisten vippien ja luottojen ottaminen ei lisää tuloja, vaan ne ovat menoja, jotka täytyy maksaa myöhemmin takaisin. (Kuluttajan talous, 8.11.2010.)

5.1 Nuorten kulutus

Nuorista kuluttajista tuli oma ryhmänsä 1950-luvulla, jolloin yleinen varallisuustaso alkoi nopeasti kasvaa. Vaikka nuoret olivat ennenkin tehneet palkkatyötä, yleinen kotitalouksien varallisuuden nousu mahdollisti sen, että nuori saattoi päättää itse rahojensa käyttökohteista. Lisääntynyt vapaa-aika ja siihen liittyvät tuotevalikoimat saivat aikaan muutoksen kulutusrakenteessa: nuorista tuli esimerkiksi kosmetiikan ja elokuvien tärkein kuluttajaryhmä. Suomessa nuorten oman kulutuksen syntyminen liittyy 1960-luvun rakennemuutokseen, väestön yleinen kulutustaso nousi 1990-luvun alkuun saakka. Vaikka 1990-luvun alun lama ja työttömyys heikensivät nuorten taloudellista asemaa, nuoret ovat edelleen suosituin kohderyhmä markkinoinnissa. Syynä tähän saattavat olla esimerkiksi nuorten kasvanut vaikutusvalta vaurastuneiden vanhempiensa kulutukseen, informaatio- ja kommunikaatioteknologian tulo merkittäväksi kulutuskohteeksi, nuorten materialistiset arvot sekä vastuuton kulutus. (Wilska & Virtanen 2002, 86. 87.)

Perinteisesti kuluttaminen on ollut välttämättömien tavaroiden ja palvelujen hankintaa, mutta 2000-luvulla kulutuksesta on yhä useammalle suomalaiselle tullut sosiaalisen vuorovaikutuksen väline tai sen korvike (Aatola & Viinisalo 1995, 10, Saarisen 2001, 18 mukaan). Nuoret ovat kasvaneet kulutuskulttuuriin, jossa on luonnollista omistaa paljon tavaraa (Autio & Heinonen 2002, 216). Kuluttajien käytettävissä olevat tulot asettavat rajat kulutukselle ja myös mahdollisuuksiin kaikkeen kodissa ja kodin ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan (Ahlqvist & Raijas 2004, 10).

Nuorten kulutus liittyy vahvasti elämäntyyliin ja yhteisöllisyyteen (Myllyniemi, Gissler & Puhakka 2005, 27) ja sen avulla ihminen rakentaa, muokkaa ja ylläpitää identiteettiään. Kulutuksesta haetaan nautintoa ja mielihyvää. (Saarinen 2001, 3.) Kulutuksella ja ostovalinnoilla nuoret hakevat muiden nuorten hyväksyntää (Aatola & Viinisalo 1995, 10, Saarisen 2001, 34 mukaan). Kulutustottumukset saavat alkunsa kotona, päiväkodissa ja koulussa. Mainonnalla ja ystävillä on suuri merkitys nuorten kulutustottumuksiin, mutta eniten kulutustottumuksiin vaikuttavat kotona opitut toimintamallit. Vaikka nuorten kuluttamiseen pätevät samanlaiset riskit kuin muidenkin ikäryhmien kuluttamiseen, nuorten riskit ovat suuremmat, koska itsenäinen talouden hallinta on vasta alkuvaiheessa. (Ruuskanen-Parrukoski 2005, 86.) Nuorten kohdalla yksi suurimmista ongelmista on rajallisten resurssien ja suuren tarjonnan välinen ristiriita. Nuorten mahdollisuuksiin kuluttaa vaikuttavat esimerkiksi tulojen määrä sekä monet taloudelliset ja sosiaaliset tekijät. (Wilska & Virtanen 2002, 86 ja 102.) Nuorten kulutustyyli eroaa varttuneempien henkilöiden kulutustottumuksista: kun vanhemmat ihmiset ajattelevat säästäväisyyden olevan hyve, nuoret elävät säästeliäästi vain silloin kun on pakko (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 48).

5.2 Velkaantuminen

Kuluttajat ovat velkaantuneet 2000-luvulla huomattavasti. Myös velkaantumisen luonne on muuttunut: asuntoluotot ovat kasvaneet määrältään ja laina-ajat ovat pidentyneet. (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 1.) Vuonna 1998 alkanut velkaantu-

misasteen kasvu jatkuu edelleen. Velkaantumisasasteella tarkoitetaan maksamatta olevan velkamäärän osuutta kotitalouksien kaikista käytettävissä olevista tuloista. (Säästäminen ja luotonkäyttö 2005, 22.) Velkaantumisen kasvun myötä velkaongelmat ovat kasvaneet. Velkaongelmat ovat myös muuttaneet muotoaan 1990-luvun alun laman jälkeen. Laman aikana velkaongelmat johtuivat esimerkiksi takausveloista tai asuntolainoista, kun nykyään kulutusluottojen maksuvaikeudet ovat nousseet yleiseksi velkaongelmiin johtavaksi syyksi. (Piskonen 2006, 7-8.) Maksuvaikeudet ovat yleisimpiä pitkäaikaistyöttömillä ja muilla työelämän ulkopuolella olevilla, yhden huoltajan talouksilla, vuokra-asunnossa asuvilla, alle 25-vuotiailla ja alimpiin tuloluokkiin kuuluvilla (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 9. 10).

Velka. Velka voi syntyä monella tavalla. Yleisin tapa on sopimus, joka voi olla esimerkiksi asuntolaina, kulutusluotto tai asunnon vuokraaminen. Sopimuksen ohella velka voi johtua myös vahingonkorvaus-, vero- tai elatusvelvollisuudesta. Velka pitää maksaa takaisin riippumatta sen syntytavasta. Jos velan maksu viivästyy, velka peritään perintätoimiston kautta tai oikeusteitse. Perinnästä aiheutuu kuluja, jotka saattavat nousta huomattavasti alkuperäistä velkaa suuremmaksi. Perintäkulut tulevat velallisen maksettavaksi alkuperäisen velan lisäksi. (Velkaopas 2010, 3.)

Kulutusluotot. 1980-luvulla luottomarkkinoiden sääntely poistui, mikä toi pankeille uusia mahdollisuuksia tarjota kulutusluottoa asiakkailleen. Rahoitusyhtiöt alkoivat pankkien rinnalla tarjota maksuaika- ja luottokortteja ja lisäksi kaupoissa alkoi olla mahdollisuus hyödykesidonnaiseen kerta- tai tililuottoon. 1990-luvulla lainaa pystyi hakemaan Internetin kautta. Uusin kulutusluottoilmiö on pikavippi, jonka kuluttaja pystyy tilaamaan tekstiviestillä melkein koska vain. Kulutusluoton hyvänä puolena voidaan ajatella mahdollisuus kulutuksen tasaukseen pitkällä aikavälillä. Lisäksi kulutusluoton korkojen maksaminen on halvempaa kuin maksamatta jääneen laskun perintäkulujen hoitaminen, pikavipin saaminen onnistuu helposti ja kiireellisesäkin tilanteessa ja kulutusluotossa ei tarvitse kärsiä sukulaisilta ja tuttavilta lainaamisen tuottamaa häpeää. Kulutusluottojen huonona puolena voidaan pitää yksilön ylivelkaantumisen vaaraa. Lainaraha, usein vieläpä pikavipit, on tutkimuksen

mukaan köyhille tapa paikata huonoa rahatilannetta. Kuitenkin pikavippien käyttö saattaa johtaa vaikeuksiin, sillä pikavipeistä maksettava korko on melkoisen suuri ja jos lainaa joudutaan ottamaan, jotta voitaisiin maksaa aiempia lainoja, ollaan jo eräänlaisessa kierteessä. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 9 ja 47.)

Ylivelkaantumisella tarkoitetaan velkojen kasautumista ja velanottoa, joka ylittää velallisen maksukyvyn (Mutttilainen 1991, 72). Ylivelkaantuneiksi voidaan määritellä myös ne velalliset, joilla on luottorekisterissä vähintään kaksi maksuhäiriömerkintää. Ylivelkaantuminen ja velkakierre ovat osittain päällekkäisiä ja vaikeasti toisistaan erotettavia käsitteitä. Velkakierteellä tarkoitetaan maksuvaikeuksia, jotka ovat jatkuneet kauan, esimerkiksi tilanteessa, jossa alkavia tai jo olemassa olevia maksuvaikeuksia ratkotaan ottamalla lisää luottoa. (Koljonen 2002, 18.) Velkaantumista voidaan arvioida myös subjektiivisesti, jolloin keskeistä on velkaantuneen oma kokemus elämäntilanteestaan. Kotitalous on tällöin ylivelkainen, mikäli sen jäsenet eivät omasta mielestään selviydy veloistaan käytettävissä olevilla tuloilla. (Numminen 1994, 48, Saarisen 2001, 20. 21 mukaan.)

Runsas velkaantuminen ei aina johda velkaongelmiin. Osalla velallisista saattaa olla paljon velkaa ja useita luottoja maksettavanaan, mutta silti he selviytyvät vaikeuksista velkojen takaisinmaksusta. Jotkut velallisista taas saattavat ajautua maksuvaikeuksiin jopa yhden pienenkin kulutusluoton vuoksi. Tämä johtuu luotonkäyttäjien erilaisista resursseista sekä vaikeasti ennakoitavista riskeistä, jotka vaikuttavat velanmaksukykyyn. (Koljonen 2002, 17.) Velkatilanne voi muuttua ylivelkaksi jo pienilläkin summilla (Iivari & Mälkiä 1999, 32). Yllättävät elämänmuutokset, kuten avo- tai avioero, työttömyys tai sairastuminen, voivat johtaa velkaongelmiin (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 10). Nykyään kuluttajien ylivelkaantumisen taustalla ovat yhä useammin myös talouden hallitsemattomuus tai liian suuri kulutus tuloihin nähden (Peura-Kapanen 2005, 11). Velkaongelmat ovat kuitenkin useammin seurausta yllättävästä toimeentulon vaarantavasta muutoksesta kuin velallisen tahallisesta toiminnasta (Mutttilainen 2002, 249).

5.3 Nuorten talousongelmat

Nuoren irtaantuessa lapsuudenkodista alkaa eräänlainen rahatalouden harjoittelu-kausi, jossa voi vielä turvautua vanhempien apuun. Kaikilla tätä mahdollisuutta ei ole, mikä voi aiheuttaa epävarmuutta taloudelliseen tilanteeseen. Vaikka nuoret yleensä ovat melko vastuullisia taloudenpidossaan, nuoruuteen kuuluva nautintojen etsiminen ja riskinotto yhdessä vähäisen kokemuksen kanssa voivat johtaa taloudellisiin vaikeuksiin. (Peura-Kapanen 2005, 63.)

Kulutus ja talouden hallinta eivät aina suju suunnitelmien mukaan. Nuorilla kuluttajilla ongelmia saattaa aiheuttaa esimerkiksi rajojen puute, rahankäytön suunnitelmattomuus ja tuhlauksen tuoma nautinto. (Autio & Paju 2005, 10.) Nuorten velkaantumiseen ajatellaan liittyvän kulutustottumuksiin ja elämäntapaan (Saarinen 2001, 11). Viime vuosina onkin keskusteltu yhä enemmän nuorten taloudenhallinnasta ja velkaantumisesta (Wilska 2005, 80). Nuoren ylivelkaantuminen on vakava asia, sillä se vaikeuttaa monia elämäntilanteita, esimerkiksi perheen perustamista ja kodin hankintaa (Mattila 2005, 112).

Velkaantuminen ei kuitenkaan ole nuorten vaikeimpia taloudellisia ongelmia. Viime aikoina on kiinnitetty huomiota nuorten maksuhäiriömerkintöjen lisääntymiseen. Ongelmien syynä voivat olla esimerkiksi tietoliikennepalvelujen aineettomuus, maksukorttien ja kulutusluottojen lisääntyminen sekä vakavaraisissa perheissä kasvaneiden nuorten taloudellinen vastuuttomuus. (Wilska & Eresmaa 2003, 100.) Koska luotot ovat nykyään tärkeä osa kotitalouksien taloudenpidossa (Piskonen 2006, 20), maksuhäiriömerkintä saattaa aiheuttaa epävarmuutta taloudelliseen tilanteeseen (Erola 1997, 49).

Maksuhäiriömerkintä. Maksuhäiriömerkintä voi tulla käräjäoikeuden riidattomasta velkomustuomiosta ja yksipuolisesta tuomiosta, ulosottoviranomaisen toteamasta varattomuudesta, pitkäaikaisesta ulosotosta tai velkajärjestelystä. Kulutusluottoa koskevan maksuhäiriön luotonantaja voi ilmoittaa suoraan luottotietorekisteriin. Luottotietorekisteri on Suomen Asiakastieto Oy:n ylläpitämä ja sen tarkoituksena

on antaa tietoa yksityisen henkilön taloudellisesta tilanteesta. Maksuhäiriömerkintä voi vaikeuttaa elämää monella tavalla, sillä monet palveluntarjoajat tarkistavat uuden asiakkaan luottotiedot ennen sopimuksen tekemistä. Maksuhäiriömerkintä voi tulla esteeksi esimerkiksi seuraavissa sopimuksissa: pankkilaina, opintolaina, pikavippi, osamaksukauppa, etäkauppa, pankki- ja luottokortit, asunnon vuokraaminen, matkapuhelinliittymä ja Internet-yhteys sekä vakuutukset. (Velkaopas 2010, 27. 29.)

Vaikka kotitalouksien velanotto on lisääntynyt, maksuhäiriöisten määrä ei ole kasvanut samaan tahtiin. Nuorten osuus maksuhäiriöisistä on noussut, mutta esimerkiksi vuonna 2002 maksuhäiriöisten keski-ikä oli vielä 41 vuotta. Maksuhäiriömerkintä on yleisempi miehillä kuin naisilla, vaikka naisten osuus on kasvussa. Maksuhäiriömerkinnän saaneilla nuorilla selittäviä tekijöitä ovat yleensä esimerkiksi pienituloisuus, työttömyys ja syrjäytyneisyys. Merkittävä vaikutus on myös koulutustasolla sekä yhteiskuntaluokalla. Nuorten maksuhäiriömerkinnät tulevat yleensä pienemmistä summista verrattuna esimerkiksi keski-ikäisten henkilöiden maksuhäiriömerkintöihin. (Koljonen 2002, 13 ja 97.)

6 TALOUDELLISEN TILANTEEN MERKITYS

Maailman terveysjärjestö WHO on määritellyt terveyden täydellisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi. Terveys on koko ajan muuttuva ja siihen vaikuttavat ennen kaikkea ihmisen omat kokemukset, arvot ja asenteet. Oma merkityksensä on myös sairauksilla sekä fyysisellä ja sosiaalisella elinympäristöllä. Tärkeä osa terveyden kokemista on riippumattomuus, mahdollisuus päättää itse teoistaan. (Huttunen 2010.)

Erilaisten virallisten mittareiden lisäksi elämäntilannetta voidaan mitata yksilön oman kokemuksen kautta. Oma kokemus on merkittävä tekijä arvioitaessa esimerkiksi taloudellisen tilanteen vaikutusta yksilön hyvinvointiin. Esimerkiksi opiskelija voi pienistä tuloista huolimatta kokea taloudellisen tilanteensa kohtalaiseksi, kun hän vertaa sitä muiden opiskelijoiden tilanteeseen. Toisaalta taas hyvätuloisen henkilö voi kokea oman taloudellisen tilanteensa huonoksi, jos vertailukohtana ovat parempituloiset ihmiset. Muiden ihmisten lisäksi tai heidän sijastaan vertailukohteena voi olla yksilön omat toiveet ja tarpeet. Opiskelija voi esimerkiksi kokea, että hän ei pysty taloudellisen tilanteen takia hankkimaan tai tekemään jotain mielekästä tai välttämätöntä ja tällöin oma taloudellinen tilanne nähdään heikkona, vaikka se olisi parempi kuin opiskelijoilla yleensä. Kokemus on siis suhteellinen ja subjektiivinen. Hyvinvoinnin kannalta merkittävää on se, kuinka tyytyväinen yksilö on elämänsä eri osa-alueisiin ja miten yksilö kokee pystyvänsä itse niihin vaikuttamaan. Se, millaiseksi yksilö kokee oman taloudellisen tilanteensa, on yksi merkittävä tekijä hyvinvoinnin kokonaisuudessa. (Viuhko 2006, 43. 44.)

6.1 Hyvinvointi

Hyvinvoinnista on olemassa monia erilaisia määritelmiä. Hyvinvointi voidaan määritellä esimerkiksi tarpeiden avulla, jolloin tarpeilla tarkoitetaan perustarpeita, joiden täytymättömyys vaikuttaa hyvinvointiin vähentävästi. Allardt on muotoillut hy-

vinvoinnin ulottuvuudet luokittelemalla tarpeet kolmeen perusluokkaan: elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttamisen muodot (being). Elintasoon kuuluvat fysiologiset tarpeet, jotka ovat ensisijaisia tärkeitä hyvinvoinnissa. Elintasoon sisältyy myös taloudelliset resurssit ja niiden merkitys. Yhteisyyssuhteisiin kuuluu rakkaus ja huolenpito sekä yksilön tarve kuulua sosiaaliseen yhteisöön ja itsensä toteuttamisen muodoilla tarkoitetaan esimerkiksi yksilön korvaamattomuutta, harrastusten mahdollisuutta ja poliittista osallistumista. (Allardt 1976, 32, 38, 40, 43 ja 46.)

Toimintakyky on merkittävä tekijä hyvinvointia ja elämänlaatua arvioitaessa. toimintakyvyllä tarkoitetaan selviytymistä jokapäiväisestä elämästä ja se merkitsee itsenäisyyttä ja oman elämän hallintaa. Toimintakyvyn kokonaisuus koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta toimintakyvystä, jotka ovat kaikki yhteydessä toisiinsa. (Karvinen & Oikarinen 2001, 9.) Fyysisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä selviytyä fyysisistä tehtävistä, kuten työstä ja päivittäisistä askareista. Sosiaaliseen toimintakykyyn kuuluu esimerkiksi luonnollinen vuorovaikutus, läheisyys, kyky huolehtia itsestä ja osallisuus yhteisölliseen elämään. Psykkinen toimintakyky on kykyä suoriutua älyllistä työskentelyä vaativista tehtävistä ja siihen kuuluu myös kyky tehdä omaa elämää koskevia suunnitelmia ja tietoisia ratkaisuja ja valintoja. Esimerkiksi elämän hallinnan kokeminen, todellisuudentaju, tyytyväisyys elämään ja itseluottamus ovat osa psyykkistä toimintakykyä. (Suvikas, Laurell & Nordman 2010, 81, 98, 99, 102.) Kokemus oman elämän hallinnasta vaikuttaa yksilön elämäntapaan ja elämäntapaan. Elämäntapa voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen elämäntapaan, jossa sisäinen tarkoittaa yksilön kykyä sopeutua erilaisiin elämäntilanteisiin sekä olosuhteisiin ja ulkoinen sitä, kuinka paljon yksilö voi omasta mielestään vaikuttaa olosuhteisiin. (Aaltonen ym. 2003, 185.)

Hyvinvoinnin katsotaan muodostuvan kokonaisuudesta, johon vaikuttavat läheiset ihmissuhteet, työ, yhteisöllisyys, terveys, henkilökohtainen vapaus, arvot sekä taloudellinen turvallisuus (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 13). Nykyään ihmisen koettu hyvinvointi on riippuvaista hänen kyvystään ostaa ja kuluttaa haluamallaan tavalla. Tämä on seurausta tulotason ja yleisen varallisuuden noususta. (Wilksa

2004, 68.) Taloudellinen hyvinvointi on yhteydessä muiden elämänalueiden hyvinvointiin. Taloudellisten voimavarojen niukkuus saattaa heikentää kuluttajan mahdollisuuksia tuntea kuuluvansa ympäröivään yhteiskuntaan, mikä voi johtaa syrjäytymiseen. (Ahlqvist & Raijas 2004, 10.) Kulutuksen suhteen se merkitsee nyky-yhteiskunnalle tyypillisten kulutuksen mahdollisuuksien ja mallien ulkopuolelle jäämistä. Kulutusmarkkinoiden ja vaihtoehtoisten kulutustyylien runsaudesta syrjäytymisessä on kyse valinnan mahdollisuuksien puutteesta. (Ahlqvist 2004, 113.)

Taloudelliset vaikeudet saattavat aiheuttaa myös psyykkisiä ongelmia ja vaikuttaa henkilön terveyteen (Koljonen & Römer-Paakkanen 2000, 64). Ylivelkaantumisen seurauksia voivat olla esimerkiksi häpeän ja eristyneisyyden tunteet (Koljonen & Römer-Paakkanen 2000, 64) sekä voimakas stressi, huoli rahan riittävydestä ja rasitteet sosiaalisissa suhteissa (Iivari & Mälkiä 1999, 76. 78). Toimeentuloon liittyvät vaikeudet ovat yhteydessä mielenterveyshäiriöiden kehittymiseen ja pysyvyyteen (Koljonen 2005, 22). Ylivelkaantuminen on epätoivoa aiheuttava kokemus erityisesti nuorille velkaantuneille, sillä velkaantuminen vaikeuttaa tulevaisuuden suunnittelua ja perheen perustamista ja vaikuttaa pahimmillaan koko loppuelämään (Koljonen 2005, 6). Maksuhäiriömerkintä voi aiheuttaa taloudellista epävarmuutta, koska maksuhäiriömerkinnän saaneella henkilöllä ei ole mahdollisuutta tasapainottaa tulojaan luottojen avulla. Maksuhäiriömerkintä on nyky-yhteiskunnassa kuluttajalle suuri taakka ja se saattaa aiheuttaa esimerkiksi it-sesyytöksiä ja häpeää sekä yhteiskunnasta syrjäytymistä. (Erola 1997, 49. 67.) Taloudellisella tilanteella ja sen kokemisella on vaikutusta elämänhallinnan kokemiseen ja sitä kautta psyykkiseen toimintakykyyn ja hyvinvointiin (Aaltonen ym. 2003, 186).

6.2 Nuorten syrjäytyminen

Syrjäytyminen on tila, jonka voidaan nähdä olevan elämänhallinnan toisena ääripäänä (Aaltonen ym. 2003, 360). Syrjäytymisellä tarkoitetaan yleensä kasaantunutta huono-osaisuutta, johon liittyy pitkäaikainen tai toistuva työttömyys, talous-

vaikeudet, elämänhallinnan ongelmat sekä syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 18). Syrjäytymiseen voidaan liittää kolme eri tekijää: taloudelliset resurssit, sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus sekä vaikuttamismahdollisuudet. Taloudellisissa resursseissa kyse on perheen mahdollisuuksista tukea nuorta sekä nuoren mahdollisuuksista olla osallisena työelämässä. Syrjäytymistä voidaan käsitellä prosessina, jossa siirrytään elämänhallinnasta syrjäytymiseen. (Aaltonen ym. 2003, 361.) Nuoren syrjäytymisprosessissa on nähtävillä seuraavat vaiheet:

1. Nuorella on vaikeuksia koulussa, kotona tai sosiaalisessa toimintaympäristössä.
2. Koulu saattaa keskeytyä tai suorittaminen on heikkoa.
3. Nuori ei kelpaa työmarkkinoille ja ajautuu usein työttömäksi.
4. Elämäntilanne johtaa täydelliseen syrjäytymiseen.
5. Tilanne saattaa johtaa laitostumiseen tai muusta yhteiskunnasta eristämiseen. (Malin 2011.)

Nuoren syrjäytyminen tulee kalliiksi yhteiskunnalle ja jo senkin takia ehkäisevään työhön panostaminen on tärkeää, puhumattakaan ehkäisevän työn vaikutuksista nuoren hyvinvointiin. Mitä varhaisemmassa vaiheessa tunnistetaan syrjäytymisen riskitekijät, sitä suurempi hyöty on ehkäisevistä toimenpiteistä. (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 113 ja 124.)

Yhteiskunnallisista tavoitteista huolimatta nuorten syrjäytyneiden määrä ei ole vähentynyt. Merkittävä syrjäytymisen lisääjä on nuorisotyöttömyys: Suomessa jää vuosittain noin 15 000 nuorta jatko-opintojen ja työelämän ulkopuolelle peruskoulun jälkeen ja järjestelmien ulkopuolelle pudonneita ei ole helppo saada takaisin opiskelu- tai työelämään (Vainio 2011, 5).

6.3 Vaikutukset yksilöön ja yhteiskuntaan

Talouden hallinnan ongelmat vaikuttavat sekä yksilöön että yhteiskuntaan. Jos luotonotto muuttuu hallitsemattomaksi ja korot ja takaisinmaksut alkavat aiheuttaa ongelmia, yksilö saattaa joutua monenlaisiin vaikeuksiin. Maksuongelmien seurauksia voivat olla esimerkiksi maksuhäiriömerkintä, luottokelpoisuuden menettäminen ja suuret korkokulut. Joskus yksilö joutuu velkaantumisen kautta vaikeuksiin myös sitä kautta, että lainarahalla pidetään yllä holtitonta elämäntapaa, johon kuuluu muun muassa taloudellinen ja sosiaalinen syrjäytyminen sekä terveyteen liittyvät ongelmat, esimerkiksi liiallisen alkoholin käytön myötä. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 9. 10.)

Yhteiskunta joutuu osalliseksi yksilön talousongelmiin suorasti esimerkiksi velka-neuvontaan käytettävien resurssien myötä ja asiakkaan hakiessa toimeentulotukea rahavaikeuksien vuoksi. Epäsuorasti yhteiskunta joutuu maksamaan yksilön velkaantumisesta esimerkiksi oikeudenkäyntikulujen, toteutumattomien verosaatavien ja mahdollisen työttömyyden kautta. Työttömyyttä voi aiheuttaa taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien aiheuttama haluttomuus tai kyvyttömyys työntekoon. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 9. 10.)

7 TUTKIMUS NUORTEN AMMATTIKORKEAKOULUOPISELIJOIDEN TALOUDELLISESTA OSAAMISESTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloudellisesta osaamisesta, tyytyväisyydestä omaan taloudelliseen tilanteeseensa sekä suhtautumisesta velanottoon. Tutkimusmenetelmänä oli määrällinen tutkimus, ja aineiston keräsin kyselylomakkeella kolmessa Seinäjoen ammattikorkeakoulun yksikössä ja yhdessä Diakonia-ammattikorkeakoulun yksikössä joulukuussa 2010 ja tammikuussa 2011. Tutkimusta varten hankin tarvittavat tutkimusluvut ja otin yhteyttä yksiköiden henkilökuntaan saadakseni opiskelijoita mukaan tutkimukseen. Vastaajat valikoituvat mukaan opettajien aikataulujen ja paikallaolon mukaan: joulukuun alku ja tammikuu olivat kiireisiä aikoja.

Yhdessä ryhmässä kävin paikan päällä toteuttamassa kyselyn ja muiden Seinäjoen ammattikorkeakoulun yksiköiden osalta lähetin lomakkeet postitse yksikön opettajalle, joka antoi lomakkeet oppilaille vastattavaksi tunnin alussa. Diakonia-ammattikorkeakoulun osalta sain apua tutkimuksen toteuttamisessa CDS-projektin projektipäälliköltä, hän toimitti lomakkeet vastaajille ja takaisin minulle. Alun perin tarkoituksena oli toimittaa 100 lomaketta kumpaankin ammattikorkeakouluun: Diakonia-ammattikorkeakoulun osalta tämä toteutuikin, mutta Seinäjoen ammattikorkeakoulun eri yksiköiden erilaisten ryhmäkokojen takia osallistujia tuli enemmän (132 vastaajaa), sillä tutkimukseen osallistui 1-3 ryhmää jokaisesta kolmesta mukana olleesta yksiköstä.

7.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen. Päädyin tähän tutustuttuani eri tutkimusmenetelmiin ja aineistonkeruutapoihin. Halusin tutkimustani varten laajan aineiston, joka soveltuu määrälliseen ja numeeriseen mittaamiseen, joka taas on keskeistä kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Muita kes-

keisiä asioita kvantitatiivisessa tutkimuksessa ovat aiemmat teoriat, käsitteiden määrittely ja otoksen valinta perusjoukosta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 136.) Kvantitatiivisen tutkimuksen perusedellytyksenä on riittävä tutkittavaan aiheeseen liittyvien käsitteiden hallinta sekä tutkittavan ilmiön hyvä tuntemus (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1995, 21). Kvantitatiivista tutkimusta käytetään paljon sosi- ja yhteiskuntatieteissä ja siinä korostetaan syyn ja seurauksen muotoja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 135).

Tutkimuksessani on hieman myös laadullisia eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän piirteitä, sillä kyselylomakkeessa on kaksi avointa kysymystä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, johon sisältyy ajatus siitä, että todellisuus on moninainen. Menetelmässä pyritään kohteen mahdollisimman kokonaisvaltaiseen tutkimiseen ja pyrkimyksenä on löytää tai paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Keräsin aineistoni kyselylomakkeen avulla, vaikka määrällisen tarkastelun ei aina tarvitse rajoittua kyselylomakkeen yhteyteen, sillä melkein kaiken kerätyn tiedon voi muuntaa numeeriseen muotoon. Toisaalta numeerinen aineisto ei aina tarkoita tilastomenetelmien hyväksikäyttöä, sillä myös laadullista tutkimusta voidaan hyödyntää numeerisen aineiston analysoinnissa. (Valli 2010, 222.) Halusin tutkimukseeni laajan numeerisen aineiston, koska talouden hallintaan liittyvistä asioista saa mielestäni kattavimman kuvan numeerisen mittaamisen avulla ja aihetta on myös helpompi käsitellä tilastojen kautta, sillä suurin osa tutkimuksessa käsitellyistä asioista on mitattavia. Lisäksi laaja määrällinen aineisto tekee tutkimuksesta yleistettävämmän. Tilastollisten menetelmien avulla määrällisistä asioista saadaan tarkkaa tietoa, pystytään kuvaamaan riippuvuuksia ja suuruusluokkia sekä vertailemaan ilmiöitä. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1995, 21.)

Kyselylomake on tavallisin aineiston keräämisen tapa määrällisessä tutkimusmenetelmässä. Aineiston kerääminen kyselylomakkeen avulla soveltuu suurelle ja hajallaan olevalle vastaajajoukolle. Kyselylomakkeen etuna on vastaajan anonymisuus, mutta haittapuolena voidaan pitää suurta riskiä alhaiseen vastausprosenttiin.

Kyselylomakkeita ja kyselyn toteuttamisen tapoja voi olla monenlaisia, esimerkiksi informoitu kysely ja postikysely. (Vilkkä 2005, 73. 74.) Käytin tutkimuksessani standardoitua eli vakioitua kyselylomaketta, joka tarkoittaa sitä, että kyselyyn vastanneilta kysytään sama asiasisältö samalla tavalla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 188). Kyselylomaketta tehdessä tulee kiinnittää huomiota muuttujien valintaan, joka pitää perustella teoreettista viitekehystä ja tutkimuksen tavoitteita vasten ja siksi nämä tuleekin olla päätettynä ennen kyselylomakkeen valmistamista (Vilkkä 2005, 81).

Kun tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruutapa on valittu, seuraavana vuorossa on otannan suunnittelu. Otos muodostuu havaintoyksiköistä, eli tässä tapauksessa ammattikorkeakouluopiskelijoista ja otanta tarkoittaa menetelmää, jolla otos poimitaan perusjoukosta. Otanta voidaan toteuttaa kokonaisotantana, yksinkertaisena satunnaisotantana, systemaattisena, ositettuna tai ryväotantana. (Vilkkä 2005, 79. 80.) Tutkimuksessani otoksen valinnassa merkittäviä tekijöitä olivat vastaajien helppo tavoitettavuus ja soveltuminen tutkimukseen. Päätin ottaa tutkimukseen Seinäjoen ammattikorkeakoulusta kolme eri yksikköä ja Diakonia-ammattikorkeakoulusta yhden toimipaikan, jonka jälkeen eri paikkojen yhteyshenkilöt toimittivat lomakkeet joidenkin ryhmien vastaajille. Vastaajat valikoituivat satunnaisesti esimerkiksi aikataulujen mukaan.

7.2 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Vaikka tutkimuksissa pyritään välttämään virheiden syntymistä, tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Siksi tehdyn tutkimuksen luotettavuutta pyritään arvioimaan erilaisilla mittareilla, joilla saadaan selvyyttä mittaustulosten toistettavuudesta (tutkimuksen reliabelius) ja tutkimuksen pätevyydestä (validius). (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.)

Reliabiliteetti. Reliabelius tarkoittaa tutkimuksen kykyä antaa tuloksia, jotka eivät ole sattumanvaraisia. Tämä voidaan todeta esimerkiksi jos kaksi arvioijaa tulee

samanlaiseen tulokseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.) Tekemäni tutkimus on toistettavissa jos käytetään samaa kyselylomaketta ja kohderyhmää, jolloin tuloksetkin olisivat samankaltaisia, vaikka vastaajien nimettömyyden vuoksi vastaajissa olisi eroavaisuuksia. Tutkimustuloksiin voisi kuitenkin vaikuttaa jonkin verran tutkimusjoukon ja otoksen valinta. Olen kiinnittänyt tutkimuksessani huomiota myös aineiston huolelliseen käsittelyyn esimerkiksi syöttäessäni tietoja tilasto-ohjelmaan, jolloin pystyn välttämään turhien virheiden syntymisen. Lisäksi olen tutkimuksessani hyödyntänyt vain niitä vastauksia, jotka ovat olleet asianmukaisia.

Validiteetti. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata. Esimerkiksi kyselylomakkeita käytettäessä vastaajat saattavat käsitellä kysymykset toisin kuin tutkija on ajatellut ja jos tutkija taas käsittelee vastauksia omien ajatustensa mukaisesti, tulokset eivät ole päteviä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226. 227.) Kiinnitin kyselylomakkeen laatimisvaiheessa huomiota sen validiteettiin laatimalla ja asettelemalla kysymykset huolellisesti ja pyysin muutamaa opettajaa tarkistamaan kysymykset ja kertomaan omat ideansa ja muutosehdotukset koskien sekä tutkittavia asioita että niiden analysointia. Lisäksi kysyin muiden opiskelijoiden mielipidettä lomakkeen kysymyksistä sekä niiden ymmärrettävyydestä ja olin paikalla kun ensimmäinen opiskelijaryhmä vastasi kysymyksiin, jolloin heillä oli mahdollisuus kysyä epäselvistä kohdista.

7.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen tekeminen on monin tavoin yhteydessä tutkimusetiikkaan: se kulkee mukana ideointivaiheesta tuloksista tiedottamiseen saakka (Vilkkä 2005, 92). Tutkijan on tutkimusta tehdessään otettava huomioon monia eettisiä kysymyksiä. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä. Siihen kuuluu esimerkiksi rehellisyys, yleinen huolellisuus sekä tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa, eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät sekä muiden tutkijoiden töiden huomiointi asianmukaisella tavalla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23. 25.)

Epärehellinen toiminta jaetaan tutkimusetiikassa kahteen ryhmään, vilppiin ja piittaamattomuuteen. Vilpillisessä toiminnassa sepitetään, vääristellään tai kopioidaan tietoisesti toisen tuotoksia ja piittaamattomuus on toimintaa, jonka katsotaan johtuvan puutteellisista tiedoista ja taidoista. Piittaamattomuudelta voi välttyä arvioimalla omia tutkimustaitoja suhteessa tutkimushankkeen tavoitteisiin. (Vilkkä 2005, 31.) Tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen: erityisesti tiedonhankintatavat ja koejärjestelyt voivat aiheuttaa eettisiä ongelmia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23. 25).

Tutkimustyötä aloittaessani olen perehtynyt tarkasti eri tutkimusmenetelmiin, tutkimustyössä tarvittaviin taitoihin sekä tutkimusetiikkaan. Tutkimuksessani olen kunnioittanut ihmisten itsemääräämisoikeutta siten, että tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista ja kyselylomakkeen saatekirjeessä olen kertonut tutkimukseni tarkoituksen. Lisäksi tutkimus on toteutettu siten, että yksittäistä vastaajaa ei voi valmiista työstä tunnistaa, eivätkä vastaukset pääse missään vaiheessa ulkopuolisten nähtäville. Olen kiinnittänyt huomiota myös siihen, millä tavoin hyödynnän saamiani vastauksia ja millaisessa valossa esitän saamani tulokset. Työssä käyttämäni lähteet olen merkinnyt asianmukaisella tavalla sekä tekstiin että lähdeluetteloon.

8 TUTKIMUSAINEISTON ANALYSOINTI

Määrällisessä eli kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeinen asia on, että muuttujat ovat taulukkomuodossa ja aineisto laitetaan tilastollisesti käsiteltävään muotoon, jonka jälkeen päätelmiä tehdään tilastolliseen analyysiin perustuen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 136). Tilastanalyysissä päädyin käyttämään SPSS-tilastointiohjelmaa, jonka käyttöön olen perehtynyt opintojen aikana määrällisiä tutkimusmenetelmiä käsittelevällä kurssilla. Ohjelma soveltuu kvantitatiiviseen tutkimukseen, joka voi olla kuvailevaa, vertailevaa tai selittävää tutkimusta. Tilastollisten menetelmien avulla aineisto tiivistetään helpommin ymmärrettävään ja tulkittavaan muotoon ryhmittelemällä aineisto tunnuslukujen, taulukkojen ja graafisten kuvien avulla. (Tähtinen & Isoaho 2001, 11.)

Aineiston analyysi voidaan tehdä monin tavoin. Tilastollista analyysia ja päätelmien tekoa käytetään yleensä selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa. Analysointi tapahtuu aineiston luonnin ja järjestämisen jälkeen, ennen tulkintaa ja johtopäätöksiä. Analyysi etenee vaiheittain aineiston kuvaamisesta, luokittelemisesta ja yhdistämisestä kohti selitystä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 218. 219.)

8.1 Kyselyyn vastanneet

Kyselyyn vastasi yhteensä 168 ammattikorkeakouluopiskelijaa. Huomattavan suuri osa (132 kpl) vastaajista on Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijoita ja loput (36 kpl) Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Merkittävä ero johtuu hieman erilaisista toteuttamistavoista kyselyyn vastaamisen suhteen: Seinäjoen ammattikorkeakoulun osalta yksiköiden opettajat valitsivat muutaman ryhmän, joille kyselyt jaettiin (yhteensä 141 kyselyä), kun taas Diakonia-ammattikorkeakoulun osalta kysely jaettiin vain 100 opiskelijalle. Kuitenkin yksiköittäin ajateltuna vastaajien määrä tuntuu sopivalta, sillä Seinäjoen ammattikorkeakoulusta osallistuneet 132 vastaajaa jakaantuvat kolmeen yksikköön (Kulttuurialan yksikkö 17 kpl, Tekniikan yk-

sikkö 76 kpl ja Maa- ja metsätalouden yksikkö 39 kpl) ja Diakonia-ammattikorkeakoulun osalta yhteen toimipaikkaan (36 kpl).

Vastaajat ovat pääasiassa ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoita (93,5 % vastaajista), mukana on vain muutamia kolmannen tai neljännen vuoden opiskelijoita. Vastaajista 100 (59,5 prosenttia) on miehiä ja 66 (39,3 prosenttia) naisia. Kaksi vastaajista on jättänyt sukupuolensa ilmoittamatta. Vastaajat ovat iältään hyvin moninainen joukko ja siksi katsoin parhaaksi jaotella vastaajat ikäluokkiin analysoinnin helpottamiseksi (Taulukko 1).

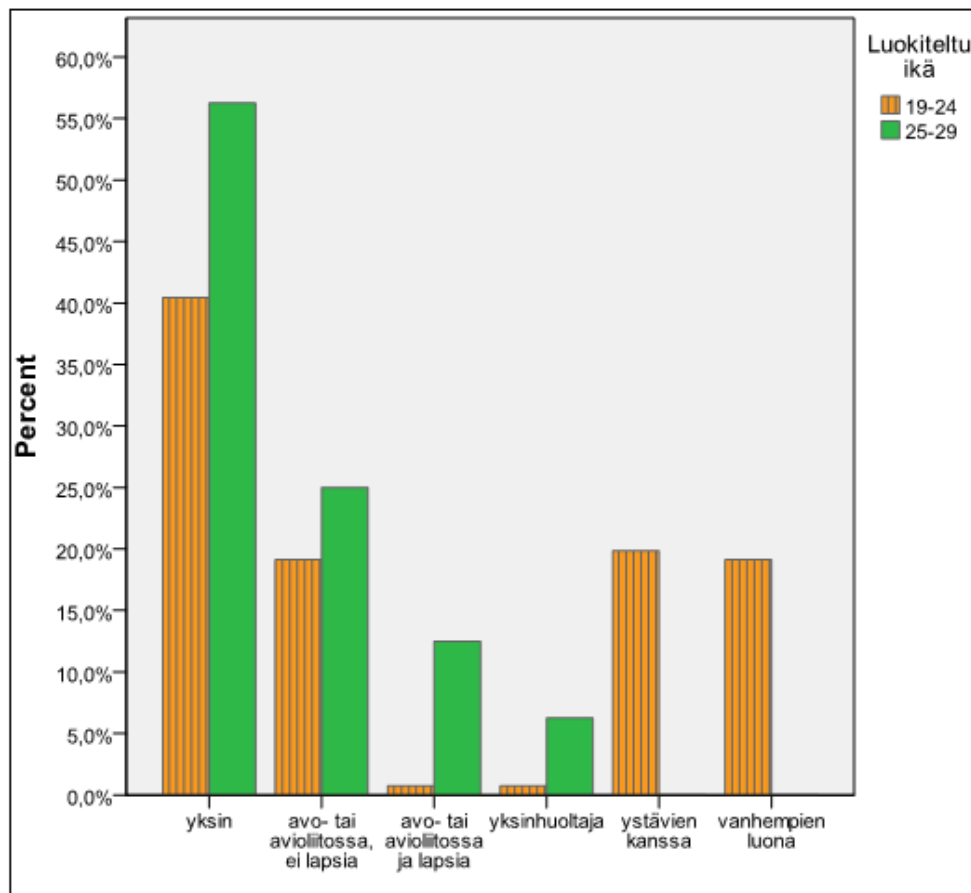
Taulukko 1. Tutkimukseen osallistuneet ikäluokittain.

	Vastaajien määrä	% kaikista vastaajista	% ikänsä ilmoittaneista
Ikäluokka 19. 24	136	81,0	81,4
25. 29	16	9,5	9,6
30. 52	15	8,9	9,0
Yhteensä	167	99,4	100,0
Puuttuvat	1	,6	
Yhteensä	168	100,0	

Koska tutkimus käsittelee nuorten taloudellista osaamista, ovat ikäluokat 19. 24 ja 25. 29 merkittävimpiä tutkimukseni kannalta. Saarisen (2001, 31) mukaan nuoriksi voidaan ajatella esimerkiksi 15. 29- tai alle 25-vuotiaat ja tässä tutkimuksessa nuori on 19. 29-vuotias. Ikänsä ilmoittaneista vastaajista 90,5 prosenttia on nuoria (n=152). N kuvastaa tutkimuksessa vastausten määrää. Kuitenkin tutkimuksessa on mukana myös vanhinta ikäluokkaa edustavat vastaajat, sillä vertailen eri ikäryhmien edustajien vastauksia toisiinsa.

8.2 Opiskelijoiden asuminen

Perhe- ja asumistilannetta koskevia tutkimustuloksia käsittelen vain nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden osalta, sillä yli 29-vuotiaat tutkimukseen osallistuneet (n=14) asuvat pääsääntöisesti yksin tai puolison kanssa.

Kuvio 1. Nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden perhe- ja asumistilanne.

Nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa suosituin asumismuoto näyttää olevan yksin asuminen. Alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden keskuudessa melko yleistä on myös ystävien kanssa (noin viidesosa alle 25-vuotiaista vastaajista) tai vanhempien luona (19 % alle 25-vuotiaista vastaajista) asuminen. Yli 25-vuotiailla toiseksi yleisin asumismuoto on puolison kanssa asuminen. 25-29-vuotiaiden ikäluokasta yksikään vastaajista ei ilmoittanut asuvansa ystävien kanssa tai vanhempien luona.

Taulukko 2. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden asuminen.

		Luokiteltu ikä		
		19. 24	25. 29	30. 52
Asuminen	vuokralla	103 76,9 %	14 87,5 %	4 26,7 %
	omistusasunnossa	8 6,0 %	2 12,5 %	11 73,3 %
	muu	23 17,2 %	0 ,0 %	0 ,0 %
Yhteensä		134 100,0 %	16 100,0 %	15 100,0 %

Tutkimukseen osallistuneilla nuorilla ammattikorkeakouluopiskelijoilla suosituin asumismuoto on vuokralla asuminen. Vain 6 prosenttia (n=8) asuu omistusasunnossa. Vajaa viidesosa (17,2 %) alle 25-vuotiaista tutkimukseen osallistuneista on valinnut asumista koskevaan kysymykseen vastausvaihtoehdon "muu", joka kaikilla vastaajilla tarkoittaa vanhempien luona asumista.

8.3 Opiskelijoiden toimeentulo ja työssäkäynti

Taulukko 3. Opiskelijoiden tulot

		Vastaukset		% vastaajista
		N	% vastauksista	
Tulot	tulona opintoraha	145	37,6 %	86,3 %
	tulona opintolaina	24	6,2 %	14,3 %
	tulona asumisisä	91	23,6 %	54,2 %
	tulona yleinen asumistuki	12	3,1 %	7,1 %
	tulona toimeentulotuki	2	,5 %	1,2 %
	tulona palkka	63	16,3 %	37,5 %
	vanhemmilta/sukulaisilta	25	6,5 %	14,9 %
	tulona elatustuki/-apu	4	1,0 %	2,4 %
	tulona lapsilisä	8	2,1 %	4,8 %
	tulona joku muu	12	3,1 %	7,1 %
Yhteensä		386	100,0 %	229,8 %

Suosituimmat tulonlähteet opiskelijoilla ovat opintoraha (86,3 % vastaajista), asumislisä (54,2 % vastaajista) sekä palkka (37,5 % vastaajista). Opintolainalla opintojansa rahoittaa vain 6,2 % vastaajista. Opintorahalla, opintolainalla ja asumislisällä opintonsa rahoittavia on eniten 19. 24-vuotiaiden joukossa (opintoraha 94,1 %, opintolaina 16,2 % ja asumislisä 60,3 % 19. 24-vuotiaista). 25. 29-vuotiaista vastaajista opintorahaa tulonlähteenä käyttää 81,25 %, opintolainaa 6,25 % ja asumislisää 50 %. Yli 29-vuotiailla suosituin tulonlähde on palkka (66,7 % vastaajista). 19. 24-vuotiaista vastaajista palkkatuloja on 36,8 prosentilla ja 25. 29-vuotiaista 18,8 prosentilla.

Taulukko 4. Opiskelijoiden työssäkäynti

		Vastaukset		%
		Vastausten määrä	% vastauksista	
Työssäkäynti	työskentelen päivittäin	12	6,4 %	7,2 %
	työskentelen muutamana arkipäivänä viikossa	17	9,0 %	10,2 %
	työskentelen viikonloppuisin	22	11,7 %	13,2 %
	työskentelen satunnaisesti	78	41,5 %	46,7 %
	en työskentele ollenkaan	59	31,4 %	35,3 %
Yhteensä		188	100,0 %	112,6 %

Suurin osa opiskelijoista työskentelee satunnaisesti (46,7 % vastaajista) tai ei ollenkaan (31,4 % vastaajista). Kuitenkin 30-vuotiaista ja sitä vanhemmista opiskelijoista noin puolet (46,7 %) käy töissä päivittäin. Kesätöissä on ollut 91,7 % vastaajista.

8.4 Opiskelijoiden talouden hallinta

Opiskelijoilta kysyttiin talouden hallintataidoista mm. seuraavilla kysymyksillä: koetko osaavasi hallita taloutta, joudutko sopeuttamaan menojaasi ja riittävätkö tulosi kattamaan kuukausittaiset menosi (Liite 1). Talouden hallinnassa merkittävä tekijä

voi olla esimerkiksi rahankäytön suunnitelmallisuus tai tietoisuus kuukausittaisista menoista.

Taulukko 5. Opiskelijoiden rahankäytön suunnitelmallisuus.

		Luokiteltu ikä			Yhteensä
		19. 24	25. 29	30. 52	
Suunnitteletko rahankäyttösi etukäteen	aina	22 16,2 %	1 6,3 %	4 26,7 %	27 16,2 %
	usein	42 30,9 %	8 50,0 %	8 53,3 %	58 34,7 %
	silloin tällöin	50 36,8 %	6 37,5 %	3 20,0 %	59 35,3 %
	harvoin	20 14,7 %	1 6,3 %	0 ,0 %	21 12,6 %
	ei lainkaan	2 1,5 %	0 ,0 %	0 ,0 %	2 1,2 %
	Yhteensä	136 100,0 %	16 100,0 %	15 100,0 %	167 100,0 %

Ikänsä ilmoittaneista vastaajista noin 51 % (n=85) ilmoittaa suunnittelevansa rahan käytön etukäteen aina (16,2 %) tai usein (34,7 %). Vanhimmalla vastaajajoukolla (30. 52-vuotiaat) rahankäytön suunnitelmallisuus näyttää vastausten perusteella olevan yleisempää kuin nuoremmilla vastaajilla. Suurin osa kysymykseen vastanneista kuitenkin ilmoittaa suunnittelevansa rahankäytön etukäteen ainakin silloin tällöin (86,2 % ikänsä ilmoittaneista vastaajista) ja vain 13,8 % harvoin tai ei lainkaan.

Taulukko 6. Opiskelijoiden tietoisuus menoistaan.

	Vastauksia	%
varaudun etukäteen tuleviin menoihini	54	32,1
olen useimmiten tietoinen menoistani	101	60,1
osa menoista tulee minulle yllätyksenä	12	7,1
en ole tietoinen menoistani	1	,6
Yhteensä	168	100,0

Huomattavan suuri osa (92,2 %) vastaajista ilmoittaa olevansa tietoisin menoistaan ainakin useimmiten. Vain 7,7 % vastaajista on sitä mieltä, että osa menoista tulee yllätyksenä tai ei ole ollenkaan tietoinen menoistaan. Vastaajat, jotka eivät ole tietoisia menoistaan tai osa menoista tulee heille yllätyksenä, ovat pääasiassa nuoria, alle 25-vuotiaita (n=12). Tutkimukseen vastanneilla ei vaikuta olevan ongelmia menojen arvioinnissa, mikä on tärkeää talouden hallinnassa.

Kysymyslomakkeessa olleista kahdesta avoimesta kysymyksestä toisessa kysyttiin, millainen rahankäyttäjä vastaaja kokee olevansa. Vastaukset vaihtelivat nuukasta säästäväiseen ja tuhlailevaiseen. Suurin osa kertoi olevansa tarkkoja ja harmitsevia ja käyttävänsä rahaa ensisijaisesti pakollisiin menoihin. Osa vastaajista kertoi elävänsä ns. kädestä suuhun.

+Säästäväinen, pihi ja toisinaan tuhlaileva.+(V160)

+Huoleton.+(V25)

+Pakolliset rahanmenot ensin ja se mitä jää niin loput menee niistä.+(V1)

+Nuuka, yritän elää mahdollisimman mukavasti, mutta rahan ehdoilla.+(V27)

+Elän kädestä suuhun.+(V21)

Lomakkeessa kysyttiin myös, mitkä ovat tärkeimmät rahankäyttökohteet. Suurin osa vastaajista on valinnut tärkeimmäksi rahankäyttökohteeksi asumisen (67,3 %), toiseksi tärkeimmäksi on useimmiten valittu ruoka (59,5 % vastaajista) ja kolmanneksi tärkeimmäksi netti ja puhelin (23,8 % vastaajista). Kolmanneksi tärkeimmäksi on merkitty myös vakuutukset (19,6 % vastaajista) ja opiskelu (18,5 % vastaajista). Vanhempien luona asuvien vastaukset eroavat hieman muista vastauksista tärkeimmän ja toiseksi tärkeimmän rahankäyttökohteen osalta, sillä he pitävät tärkeimpänä rahankäyttökohteena ruokaa (26,1 %) ja harrastuksia (21,7 % vanhempien luona asuvista vastaajista). Toiseksi tärkeimpänä vanhempien luona asuvat pitävät opiskelua (43,5 %).

Vastaajilta kysyttiin myös, onko heillä maksuhäiriömerkintää. 95,8 % vastaajista (n=161) vastasi kysymykseen kieltävästi ja neljä vastaajista ei tiennyt, onko heillä maksuhäiriömerkintää. Tutkimukseen osallistuneista kolmella on maksuhäiriömerkintä, kaksi niistä 19. 24-vuotiaiden ikäluokassa ja yksi yli 29-vuotiaiden ikäluokassa. Vastaajat, jotka eivät tieneet, onko heillä maksuhäiriömerkintä, olivat kaikki alle 30-vuotiaita. Maksuhäiriömerkintä ei tutkimuksen mukaan vaikuta olevan yleinen ammattikorkeakoulukouluopiskelijoiden keskuudessa, vaikka yleisesti ottaen nuorten maksuhäiriömerkinnät ovat viime vuosina lisääntyneet.

8.4.1 Opiskelijoiden kokemus omasta talouden hallinnastaan

Taulukko 7. Opiskelijoiden kokemus omasta talouden hallinnastaan.

		Luokiteltu ikä			Yhteensä
		19. 24	25. 29	30. 52	
Koetko osaavasi hallita taloutta	kyllä	122 89,7 %	14 93,3 %	15 100,0 %	151 91,0 %
	ei	14 10,3 %	1 6,7 %	0 ,0 %	15 9,0 %
Yhteensä		136 100,0 %	15 100,0 %	15 100,0 %	166 100,0 %

Suurin osa vastaajista (91 %) kokee osaavansa hallita talouttaan. Vastaajat, jotka eivät omasta mielestään osaa hallita talouttaan, ovat pääasiassa 19. 24-vuotiaiden ikäluokasta. Vastaajat, jotka kokevat vaikeuksia talouden hallinnassaan, eivät käytössä opintojen aikana tai työskentelevät vain satunnaisesti. Menojaan joutuu sopeuttamaan 80 % vastaajista (79,3 % 19. 24-vuotiaista, 80 % 25. 29-vuotiaista ja 86,7 % yli 29-vuotiaista). Vuokralla asuvista menojaan joutuu sopeuttamaan 84 %, omistusasunnossa asuvista 76,2 % ja muualla (eli vanhempien luona) asuvista 65,2 %. Vanhempien luona asuminen vaikuttaa vähentävän menojen sopeuttamisen tarvetta, sillä vanhempien luona asumisen perhe- ja asumistilanteekseen merkinneet joutuvat sopeuttamaan menojaan jonkin verran vähemmän kuin muut vastaajat (vanhempien luona asuvat 65,4 %, kaikki vastaajat yhteensä 80 %).

8.4.2 Opiskelijoiden tietoisuus talousvaikeuksien ennaltaehkäisykeinoista ja seurauksista

Taulukko 8. Käsitteiden tuntemus.

		Vastausten määrä		% vastaajista
		N	%	
Eri käsitteiden tuntemus	ulosotto on minulle tuttu käsite	144	24,0 %	93,5 %
	perintä on minulle tuttu käsite	141	23,5 %	91,6 %
	maksuhäiriömerkintä on minulle tuttu käsite	140	23,4 %	90,9 %
	talous- ja velkaneuvonta on minulle tuttu käsite	94	15,7 %	61,0 %
	yksityishenkilön velkajärjestely on minulle tuttu käsite	56	9,3 %	36,4 %
	Takuu-säätiön takauslaina on minulle tuttu käsite	24	4,0 %	15,6 %
	Yhteensä	599	100,0 %	389,0 %

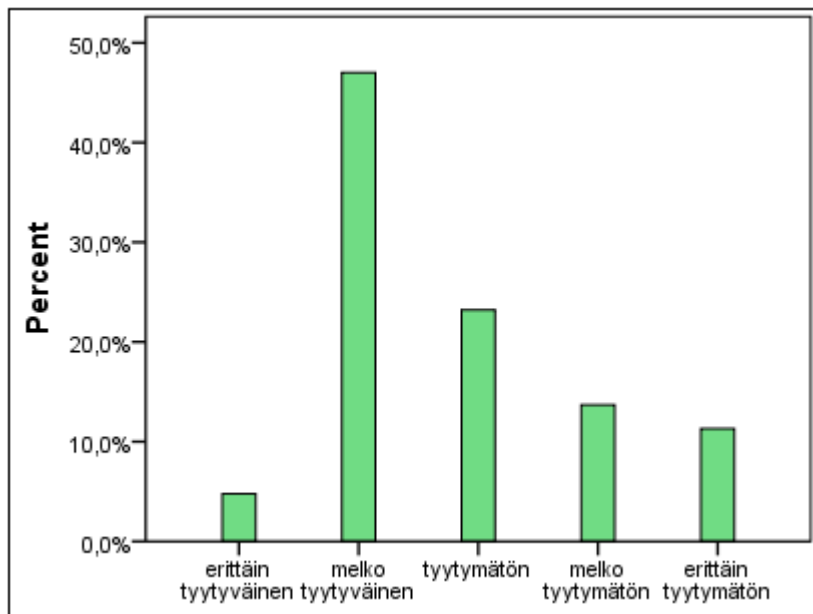
Eri käsitteistä parhaiten tunnetaan ulosotto, perintä ja maksuhäiriömerkintä. Vähiten tuttuja ovat yksityishenkilön velkajärjestely ja Takuu-säätiön takauslaina. Talous- ja velkaneuvonta on tuttu 61 % vastaajista. Vastaajan iällä oli merkitystä tunnetuimpien käsitteiden kohdalla: nuorimmat (19. 24-vuotiaat) vastaajat tuntevat hieman muita ikäluokkia huonommin käsitteet ulosotto, perintä, maksuhäiriömerkintä ja talous- ja velkaneuvonta, mutta yksityishenkilön velkajärjestelyn ja Takuu-säätiön takauslainan tuntemuksessa ei ole merkittävää eroa.

8.5 Opiskelijoiden oma kokemus taloudellisesta tilanteestaan

Taulukko 9. Taloudellisen tilanteen vaikutukset.

		Vastausten määrä		% vastaajista
		N	%	
Taloudellisen tilanteen vaikutukset	taloudellinen tilanne aiheuttaa stressiä	124	39,5 %	87,9 %
	taloudellinen tilanne aiheuttaa ahdistusta	92	29,3 %	65,2 %
	taloudellinen tilanne aiheuttaa riitelyä	30	9,6 %	21,3 %
	taloudellinen tilanne aiheuttaa velkaantumista	45	14,3 %	31,9 %
	taloudellinen tilanne aiheuttaa ylivelkaantumista	10	3,2 %	7,1 %
	taloudellinen tilanne aiheuttaa jotain muuta	13	4,1 %	9,2 %
Yhteensä		314	100,0 %	222,7 %

Vastausten perusteella taloudellisen tilanteen merkittävin vaikutus on stressi, sillä lähes kaikki edes jonkin vaihtoehdon valinneista kokevat taloudellisen tilanteen aiheuttavan stressiä. Myös ahdistusta on kokenut yli puolet vastaajista (65,2 %). Muita kuin vastausvaihtoehdoissa olleita vaikutuksia on vastaajien mukaan esimerkiksi harrastuksista luopuminen, sosiaalisen elämän väheneminen sekä psyykkiset ongelmat.

Kuvio 2. Tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen.

Hieman yli puolet vastaajista (51,8 %) on erittäin tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä omaan taloudelliseen tilanteeseensa, eikä vastaajien iällä tai sukupuolella ole tutkimuksen mukaan huomattavaa vaikutusta tyytyväisyyteen. Vanhempien luona asuvat ovat keskimäärin kaksi kertaa muita vastaajia useammin erittäin tyytyväisiä omaan taloudelliseen tilanteeseensa. Työssäkäynnillä ei ole merkittävää vaikutusta tyytyväisyyden kokemiseen, vaikka päivittäin tai muutamana arkipäivänä viikossa työskentelevät ovat hieman harvemmin tyytymättömiä omaan taloudelliseen tilanteeseensa kuin vähemmän työskentelevät.

Työssäkäynti koetaan opiskelijoiden keskuudessa useimmin helpottavana tekijänä (45,6 % vastaajista) tai suoranaisena pakkona (35,6 % vastaajista). Vanhimpaan ikäluokkaan (30. 52-vuotiaat) kuuluvista 85,7 % kokee työssäkäynnin pakollisena omassa taloudellisessa tilanteessaan. Myös omistusasunnossa asuvista suurin osa (85,7 %) kokee työssäkäynnin pakolliseksi, kun taas vanhempien luona asuvat ovat muita vastaajia useammin sitä mieltä, että työssäkäynti on mukava lisä.

8.5.1 Tulojen riittävyys

Taulukko 10. Tulojen riittävyys.

	Luokiteltu ikä			Yhteensä
	19. 24	25. 29	30. 52	
Riittävätkö tulosi aina kattamaan kuukausittaiset menosi	39 28,9 %	3 18,8 %	3 20,0 %	45 27,1 %
useimmiten	51 37,8 %	6 37,5 %	8 53,3 %	65 39,2 %
silloin tällöin	20 14,8 %	4 25,0 %	3 20,0 %	27 16,3 %
harvoin	18 13,3 %	1 6,3 %	1 6,7 %	20 12,0 %
ei koskaan	7 5,2 %	2 12,5 %	0 ,0 %	9 5,4 %
Yhteensä	135 100,0 %	16 100,0 %	15 100,0 %	166 100,0 %

Suurimmalla osalla vastaajista (66,3 %) tulot riittävät kattamaan kuukausittaiset menot aina tai useimmiten. Työssäkävillä opiskelijoilla tulot riittävät hieman paremmin kuin satunnaisesti tai ei ollenkaan työskentelevillä opiskelijoilla. Suurimmalla osalla vastaajista (61,4 %) ei jää rahaa säästöön. Vanhempien luona asuville jää rahaa säästöön useammin kuin muille vastaajille (56,5 % vanhempien luona asuvista vastaajista).

Kyselylomakkeen toisessa avoimessa kysymyksessä kysyttiin säästämisen kohdetta. Vaikka suurin osa vastaajista on sitä mieltä, että rahaa ei jää säästöön, kuitenkin melkein kaikilla tutkimukseen osallistuneista on jokin säästämisen kohde.

+Yllättäviin menoihin, matkoihin jos pääsisi.+(V102)

+Koulukirjoihin, hätävaraksi.+(V120)

+Auton vakuutuksiin ja muihin kuluihin.+(V132)

Suosituimpia säästämisen kohteita ovat tutkimuksen mukaan matkustaminen, isommat hankinnat (esimerkiksi televisio tai tietokone), pahan päivän varalle säästäminen, harrastukset ja niihin liittyvät hankinnat, tulevaisuus (esimerkiksi auto tai talo) sekä yllättävät menot.

8.5.2 Taloudellisen avun tarve opiskeluaikana

Tutkimukseen osallistuneista 159 (noin 95 %) tarvitsee taloudellista tukea ainakin silloin tällöin. Suurin osa apua tarvitsevista tarvitsee sitä kuitenkin harvemmin kuin joka toinen kuukausi (64,2 % vastaajista). Monta kertaa kuukaudessa taloudellista tukea tarvitsee vain 6,3 % vastaajista ja heistä 70 % on 19. 24-vuotiaita. Omistusasunnossa asuvat tarvitsevat taloudellista tukea harvemmin kuin vuokralla tai vanhempien luona asuvat. Myös päivittäin työssäkäyvät tarvitsevat taloudellista tukea harvemmin kuin satunnaisesti tai ei ollenkaan työskentelevät.

Taulukko 11. Taloudellinen tuki.

		Vastausten määrä		% vastaajista
		N	%	
Taloudellinen tuki	taloudellista apua vanhemmilta	136	73,5 %	87,2 %
	taloudellista apua sosiaalitoimistosta	3	1,6 %	1,9 %
	taloudellista apua ystäviltä	18	9,7 %	11,5 %
	taloudellista apua pikalainoista	2	1,1 %	1,3 %
	käytän luottokorttia	8	4,3 %	5,1 %
	taloudellista apua jostain muualta	18	9,7 %	11,5 %
Yhteensä		185	100,0 %	118,6 %

Eniten taloudellista tukea saadaan vanhemmilta (87,2 % vastaajista) ja vähiten pikalainoista (1,3 % vastaajista). Toiseksi suosituimpia ovat ystäviltä (11,5 %) ja muualta (11,5 %) saatu taloudellinen tuki. Muualta saatu taloudellinen tuki tarkoittaa useimmiten puolisolta saatua tukea. Vanhemmilta saadun taloudellisen avun määrä vähenee iän myötä, sillä nuoremista (alle 30-vuotiaista) vastaajista kes-

kimäärin 87 % saa vanhemmiltaan taloudellista tukea, mutta yli 29-vuotiaista vastaajista taloudellista tukea vanhemmiltaan saa vain 20 % vastaajista. Vanhimman ikäryhmän (30. 52-vuotiaat) keskuudessa luottokortin käyttö on yleisempää kuin muissa ikäryhmissä.

8.6 Opiskelijoiden suhtautuminen velanottoon

Taulukko 12. Suhtautuminen luottoihin/lainoihin opiskeluvaiheessa.

		Luokiteltu ikä			Yhteensä
		19. 24	25. 29	30. 52	
Suhtautuminen luottoihin/lainoihin opiskeluvaiheessa	olen ottanut luottoa/lainaa	33 24,3 %	6 40,0 %	5 33,3 %	44 26,5 %
	en ole ottanut luottoa/lainaa, mutta voisin ottaa	19 14,0 %	3 20,0 %	4 26,7 %	26 15,7 %
	en aio ottaa luottoa/lainaa	53 39,0 %	4 26,7 %	5 33,3 %	62 37,3 %
	tulevaisuudessa (opiskelujen jälkeen) voisin ottaa luottoa/lainaa	31 22,8 %	2 13,3 %	1 6,7 %	34 20,5 %
	Yhteensä	136 100,0 %	15 100,0 %	15 100,0 %	166 100,0 %

Nuorimmalla ikäryhmällä suhtautuminen velanottoon opiskeluaikana vaikuttaa olevan hieman kielteisempää kuin vanhemmilla opiskelijoilla. Pienempi osa nuorista on ottanut tai voisi ottaa velkaa verrattuna vanhempiin opiskelijoihin. Nuorimmat opiskelijat ovat vanhempia opiskelijoita useammin sitä mieltä, etteivät aio ottaa velkaa opintojen aikana.

Vain 32,7 % vastaajista on ottanut velkaa. Eniten käytetty velka on ollut opintolainana, jonka on ottanut 60 % velkaa ottaneista vastaajista. Suurin osa opintolainan ottaneista (81,8 %) on 19. 24-vuotiaita. Sitä vanhemmilla opiskelijoilla suosituin

velkamuoto on pankista saatava kulutusluotto. Pikavippiä on käytetty sekä nuorimmassa että vanhimmassa ikäryhmässä.

Taulukko 13. Velan käyttökohteet.

		Vastausten määrä		% vastaajista
		N	%	
Olen ottanut/voisin ottaa luottoa/lainaa	opiskelujen rahoittamiseen	48	25,0 %	32,0 %
	välttämättömiin elinkustannuksiin	126	65,6 %	84,0 %
	vapaa-ajan viettoon	18	9,4 %	12,0 %
Yhteensä		192	100,0 %	128,0 %

Suurin osa vastaajista (84 %) on ottanut tai voisi ottaa velkaa välttämättömiin elinkustannuksiin. Nuorimmat opiskelijat ovat hieman muita useammin ottaneet tai valmiita ottamaan velkaa vapaa-ajanviettoon, vanhimmalla ikäryhmällä suosituin velan käyttökohde on opiskelujen rahoittaminen. Talousvaikeuksiin liittyvien eri käsitteiden tuntemisella tai sillä, osaako omasta mielestään hallita talouttaan, ei vaikuta olevan suurempaa merkitystä siihen, mihin käyttöön opiskelija on ottanut tai on valmis ottamaan velkaa.

9 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloudellista osaamista koskevassa tutkimuksessa tarkoituksena oli saada tietoa opiskelijoiden talouden hallintataidoista, oman taloudellisen tilanteen kokemisesta ja suhtautumisesta velanottoon. Keskeistä tutkimuksessa oli opiskelijoiden oma kokemus taloudellisesta tilanteestaan ja talouden hallintataidoistaan. Kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden perustietoja (ikä, toimeentulo, asuminen, työskentely) arvioitaessa vastaajien enemmistö on hyvin samankaltainen kuin opiskelijatutkimuksissa (Viuhko 2006 ja Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010) on tullut esiin. Tutkimukseen osallistuneet ovat osittain hyvinkin eri-ikäisiä, suurin osa vastaajista asuu yksin ja vuokralla, toimeentulo koostuu pääosin opintorahasta ja asumislisästä ja työssäkäynnin ja palkkatulojen merkitys kasvaa iän myötä. Lisäksi läheisiltä saadun taloudellisen tuen merkitys on suuri. Toimeentuloon liittyvissä kysymyksissä Vaivila (2002, 2) ja Saarenpää (2007, 2) ovat aikaisemmin saaneet opinnäytetöissään samankaltaisia tuloksia. Heidänkin tutkimuksissaan käy ilmi, että opiskelijoiden suosituimmat tulonlähteet ovat opintoraha ja asumislisä, taloudellinen tilanne on opiskeluaikana niukka ja pelkät opintososiaaliset etuudet eivät riitä kattamaan kuukausittaisia menoja, vaan apua haetaan esimerkiksi työnteosta ja vanhemmilta. Myös Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijakunta SAMO:n SKOPO-kysely on antanut samanlaisia tuloksia (SKOPO-kysely 2010).

9.1 Opiskelijoiden talouden hallintataidot

Tutkimuksen perusteella ammattikorkeakouluopiskelijoilla ei vaikuta olevan merkittäviä vaikeuksia talouden hallinnassa. Kuitenkin monet talouden hallinnan kannalta merkittävät tiedot ja taidot, kuten rahankäytön suunnitelmallisuus ja tietoisuus omista menoista lisääntyvät iän myötä, joten nuorimmilla opiskelijoilla saattaa olla suurempi riski epäonnistua talouden hallinnassa. Rahankäyttäjinä opiskelijat kokevat olevansa säästäväisiä ja harkitsevia, mikä on merkittävää talouden hallinnan

onnistumisen kannalta. Esimerkiksi vuoden 2010 opiskelijatutkimuksessa (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010, 33) on käynyt ilmi, että opiskelijoiden toimeentulo on usein niukkaa ja tulot eivät aina riitä kattamaan kuukausittaisia menoja. Kuitenkin Peura-Kapasen (2005, 11. 13) tutkimuksessa tulee esiin, että rahatalouden hallinta on subjektiivista ja jokainen kuluttaja kokee yksilöllisesti, tuloista ja varallisuudesta riippumatta, onko oma talous hallinnassa vai ei. Tämä on nähtävillä myös omassa tutkimuksessani, sillä vaikka menoja joudutaan sopeuttamaan ja taloudellinen tilanne on heikko, kokevat opiskelijat kuitenkin pääosin osaavansa hallita taloutta.

Opiskelijoilla tärkeysjärjestys rahankäytölle on asuminen, ruoka, netti ja puhelin. Myös opiskelijatutkimuksessa (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010, 41) tulee esiin asumiskustannusten ja ruokamenojen merkittävä osuus korkeakouluopiskelijoiden kuukausittaisissa menoissa. Vanhempien luona asuvilla rahankäyttö on kuitenkin hieman erilaista, sillä heille ruoka ja harrastukset ovat kaksi tärkeintä rahan käyttökohdetta. Vanhempien luona asuminen vaikuttaa vuokralla tai omistusasunnossa asumista paremmin mahdollistavan rahankäytön ns. ylimääräisiin menoihin, kun asumiskustannuksia ei juuri ole.

Viime aikoina on keskusteltu ja uutisoitu paljon nuorten lisääntyneistä maksuhäiriömerkinnöistä. Esimerkiksi Koljosen (2002, 13) mukaan nuorten osuus maksuhäiriöisistä noussut. Aineiston perusteella maksuhäiriömerkintä ei kuitenkaan vaikuta olevan merkittävä ongelma ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Epätietoisuutta mahdollisesta maksuhäiriömerkinnästä esiintyy alle 30-vuotiaiden vastaajien joukossa, mikä voisi selittyä nuorempien opiskelijoiden heikommalla tietämyksellä talousvaikeuksiin liittyvistä käsitteistä. Koljosen (2002, 13) mukaan maksuhäiriömerkinnän selittäviä tekijöitä ovat esimerkiksi pienituloisuus, työttömyys sekä syrjäytyneisyys ja merkittävä vaikutus on myös koulutustasolla ja yhteiskuntaluokalla. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden elämässä ei välttämättä ole tekijöitä, jotka altistaisivat talousvaikeuksille. Vaikka opiskeluaikana onkin usein taloudellisesti tiukkaa, opiskelijoilla on yleensä mahdollisuus saada taloudellista tukea läheisiltään ja siksi opiskelijat eivät ole niin pienituloisia kuin mitä pelkästään

tuloja katsomalla voisi olettaa. Mikäli opiskelija keskeyttää korkeakouluopintonsa tai jää työttömäksi valmistumisen jälkeen, riski syrjäytyä kasvaa ja sitä kautta lisääntyy myös mahdollisuus talousvaikeuksien syntymiseen.

Talouden hallinnassa ammattikorkeakouluopiskelijoilla ei ole merkittäviä hankaluuksia. Korkeampi ikä ja työssäkäynti vaikuttavat jonkin verran lisäävän koettua talousosaamista, mikä saattaa johtua siitä, että vanhemmat opiskelijat ovat rahankäytössään suunnitelmallisempia ja menoistaan tietoisempia kuin nuoret opiskelijat. Iän myötä menojen sopeuttamisen tarve tuntuu lisääntyvän, mikä on yhteydessä myös asumismuotoon. Vaikuttaa siltä, että vanhempien luona opiskeluaikana asuvilla on pienin tarve menojen sopeuttamiseen.

Ammattikorkeakouluopiskelijat tuntevat melko hyvin erilaiset talousvaikeuksiin liittyvät käsitteet. Kuitenkin nuorimpien opiskelijoiden keskuudessa tunnetaan vanhempia opiskelijoita huonommin käsitteet ulosotto, perintä, maksuhäiriömerkintä ja talous- ja velkaneuvonta, mihin kiinnitin huomiota tulosten analysointivaiheessa. Voisiko eri käsitteiden tuntemisella olla vaikutusta talouden hallintataitoihin? Mielestäni ammattikorkeakouluopiskelijoiden tietoisuutta esimerkiksi talous- ja velkaneuvonnasta voisi lisätä, sillä nuoret saattavat tarvita neuvontaa ja ohjausta eri elämäntilanteissa. Puutteelliset talouden hallintataidot saattavat aiheuttaa stressiä ja ylivelkaantumista, minkä vuoksi on tärkeää, että neuvontaa olisi helposti saatavilla ja siitä oltaisiin tietoisia.

9.2 Taloudellisen tilanteen kokeminen

Taloudelliset vaikeudet saattavat aiheuttaa esimerkiksi psyykkisiä ongelmia, stressiä, huolta rahan riittävyydestä ja vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa (Koljonen & Römer-Paakkanen 2000, 64 ja Iivari & Mälkiä 1999, 76. 78). Tutkimuksen tulokset ovat hyvin samankaltaisia, sillä vastausten perusteella taloudellinen tilanne aiheuttaa enimmäkseen stressiä ja ahdistusta, mutta pienelle osalle myös esimerkiksi velkaantumista, ylivelkaantumista ja psyykkisiä ongelmia. Vaikka opiskelijat itse

kokevat osaavansa hallita talouttaan ja noin puolet on tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa, suurimmalla osalla vastaajista talouden tilanne on kuitenkin aiheuttanut ainakin jonkinlaisia hyvinvointiin vaikuttavia ongelmia. Mietin, voisiko taloudellisen tilanteen negatiivisia vaikutuksia ehkäistä riittävällä talous- ja velkaneuvonnalla, jota annettaisiin esimerkiksi oppilaitoksissa.

Työssäkäynti on noin kolmannekselle opiskelijoista suoranainen pakko ja vähän alle puolet on sitä mieltä, että työssäkäynti on mukava lisä. Työssäkäynti ja vanhempien luona asuminen näyttävät olevan tekijöitä, jotka parantavat tyytyväisyyttä omaan taloudelliseen tilanteeseen ja tulojen riittävyyttä kuukausittaisten menojen kattamiseen. Vanhempien luona asumisella on vaikutusta myös siihen, että rahaa jää säästöön. Vaikka vuokralla asuminen vähentää tyytyväisyyttä taloudelliseen tilanteeseen ja määrittää huomattavasti rahankäyttökohteita, on se merkittävä tekijä itsenäistymisprosessissa (Juntto 2002, 106) ja sitä kautta myös hyvinvoinnin kokonaisuudessa. Kun nuorella on kokemus siitä, että oma elämä on omassa hallinnassa, psyykinen hyvinvointi ja toimintakyky paranevat.

Taloudellisen tuen tarve opiskeluaikana on suuri, mutta vähenee iän myötä, sillä vanhemmillä opiskelijoilla tarve ei ole niin suuri kuin nuorilla. Nuorilla opiskelijoilla tärkein taloudellinen tukimuoto on vanhemmilta saatu tuki. Koska vanhemmilta saatu taloudellinen tuki on merkittävä tekijä nuorten talouden hallinnassa, saattaa nuori, jolla ei ole mahdollisuutta saada taloudellista tukea vanhemmiltaan, olla vaarassa joutua talousvaikeuksiin ja sitä kautta syrjäytyä. Nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden syrjäytymisen ehkäisemisessä tulisikin mielestäni kiinnittää huomiota opiskelijoiden taloudellisten tukiverkostojen olemassaoloon ja laajuuteen.

9.3 Suhtautuminen velanottoon

Nuoret opiskelijat suhtautuvat kielteisesti velanottoon opiskeluaikana. Mikäli nuori onkin ottanut velkaa, pääasiassa kyseessä on ollut opintolaina ja velan käyttökoh-

teena enemmistöllä on välttämättömät elinkustannukset. Tulos on yhteneväinen Opiskelijatutkimuksen tuloksen kanssa, jonka mukaan opintolaina ei ole kovin suosittu tulonlähde opiskeluaikana ja jos sitä käytetään, käyttökohteena on pääasiassa välttämättömät menot. Opiskelijatutkimuksen mukaan opintolainaa nostetaan enemmän muina kuin ensimmäisenä opiskeluvuotena ja nuoremmat opiskelijat ovat käyttäneet opintolainaa vähemmän kuin vanhemmat opiskelijat. (Viuhko 2006, 69.)

Paljon puhutusta pikavippien lisääntyneestä käytöstä nuorten keskuudessa ei ole merkkejä tämän tutkimuksen osalta. Tutkimusten mukaan kaikissa tulo- ja työmarkkina-asemaryhmissä käytetään kulutusluottoja, mutta työttömät, yksinhuoltajat ja huono-tuloiset käyttävät pikavippejä muita enemmän (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 3). Ammattikorkeakouluopiskelijat eivät kuulu ryhmiin, joissa pikavippien käyttö on yleisempää ja ehkä sen vuoksi tutkimus osoittaa pikavippien käytön olevan hyvin vähäistä ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa.

9.4 Yhteenveto ammattikorkeakouluopiskelijoiden talouden hallinnasta

Tutkimuksen mukaan ammattikorkeakoulussa opiskelee hyvin monenlaisia ihmisiä, jotka ovat erilaisia iältään, elämäntilanteiltaan ja talouden hallintataidoiltaan. Jaoin tutkimukseen osallistuneet ammattikorkeakouluopiskelijat tulosten perusteella kolmeen eri ryhmään: tavalliset opiskelijat (joihin kuuluu enemmistö vastaajista), vanhempien luona asuvat ja yli 29-vuotiaat opiskelijat ja tein vertailua siitä, millä tavoin kahden jälkimmäisen ryhmän edustajat eroavat tavallisista opiskelijoista.

Tavallinen opiskelija

- Iältään 19. 24-vuotias
- Asuu yksin ja vuokralla
- Tulona opintoraha ja asumislisä
- Suunnittelee rahankäyttönsä etukäteen ainakin silloin tällöin
- Rahaa menee asumiseen, ruokaan ja nettiin/puhelimeen
- Osaa hallita talouttaan
- Joutuu sopeuttamaan menojaan, eikä rahaa jää säästöön
- Työskentelee satunnaisesti tai ei ollenkaan
- Työssäkäynti helpottaa taloudellista tilannetta
- Tarvitsee taloudellista tukea ainakin silloin tällöin
- Vanhempien merkitys taloudellisen tuen antajana suuri
- Suhtautuu kielteisesti velanottoon
- Suosituin velka opintolaina, velan käyttökohde välttämättömät elinkustannukset

Vanhempien luona asuva opiskelija

- Tulona opintoraha
- Käyttää rahaa ruokaan, harrastuksiin ja opiskeluun
- Ei välttämättä joutu sopeuttamaan menojaan
- On muita tyytyväisempi taloudelliseen tilanteeseensa
- Rahaa jää säästöön

Yli 29-vuotias opiskelija

- Tulona palkka
- Asuu omistusasunnossa yksin tai puolison kanssa
- Suunnittelee rahankäyttönsä usein etukäteen
- Työskentelee päivittäin
- Kokee työssäkäynnin pakolliseksi
- Käyttää luottokorttia jos omat tulot eivät riitä
- Suhtautuu myönteisemmin velanottoon
- Suosituin velka kulutusluotto

Kuvio 3. Yhteenvedo ammattikorkeakouluopiskelijoista.

Eroavaisuuksia on nähtävillä esimerkiksi opintojen rahoituksessa ja perhe- ja asumistilanteessa. Myös talouden hallintataidoissa, taloudellisen tuen tarpeessa ja suhtautumisessa velanottoon on eroja eri ryhmien välillä.

9.5 Ammattikorkeakouluopiskelijan syrjäytymisen riskitekijöitä

Vaikka ammattikorkeakouluopiskelijat vaikuttavat onnistuvan talouden hallinnsaan ja olevan harkitsevia ja tarkkoja kulutuksessaan, ovat melko tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa ja suhtautuvat kielteisesti velanottoon, ei talouden hallinnan merkitystä elämänhallinnan kokonaisuudessa sovi unohtaa. Siksi opiskelijoiden talouden hallinnan sujumiseen pitäisi myös ammattikorkeakouluissa kiinnittää huomiota. Kannattavinta on panostaa ennaltaehkäiseviin keinoihin, esimerkiksi laajaan ja monipuoliseen talous- ja velkaneuvontaan, sillä talousvaikeuksissa oleva nuori ei välttämättä osaa tai halua hakea ulkopuolista apua ajoissa, jolloin pieni ongelma voi kasvaa yllättävän suureksi (Koljonen & Römer-Paakkanen 2007, 7).

Syrjäytymisriskiä ammattikorkeakouluopiskelijoille voivat aiheuttaa heikot taloudellisen tuen verkostot, opintojen keskeyttäminen ja työttömäksi jääminen opintojen jälkeen. Syrjäytymisen ehkäisemisessä nämä ovat merkittäviä asioita, jotka tulisi huomioida oppilaitoksissa. Riittävät talouden hallintataidot voivat osaltaan olla pienentämässä syrjäytymisriskiä odottamattomassa elämäntilanteessa ja siksi niihin tulisikin kiinnittää huomiota esimerkiksi kouluissa. CDS-projektin tavoitteena on esimerkiksi toimintakäytäntöjen luominen syrjäytymisriskin tiedostamiseksi ja tunnistamiseksi, ilmapiiriin kehittäminen hyvinvointia tukevaksi sekä tiedon tuottaminen opiskelijasyrjäytymisestä (Syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluissa, [viitattu 9.2.2011]). Mielestäni projekti on hyvä tapa kehittää ammattikorkeakouluopiskelijoiden syrjäytymisen vähentämiseen ja hyvinvoinnin lisäämiseen tarkoitettuja käytäntöjä. Syrjäytymisen ehkäisyssä hyvänä apuna voisi olla esimerkiksi toimivat oppilaanohjauskäytännöt ja säännölliset hyvinvointia koskevat kyselyt ja tutkimukset.

10 POHDINTA

Vuoden verran kestänyt opinnäytetyöprosessi on ollut haastava, mutta mielenkiintoinen. Mukaan on mahtunut niin teknisiä ongelmia kuin innostuksen hiipumistakin. Kuitenkin kiinnostus aiheeseen on pysynyt koko ajan, loppua kohden se on jopa kasvanut. Olen kaikin puolin tyytyväinen lopputulokseen. Olen oppinut paljon ja mielestäni saavutin työlle asettamani tavoitteet. Koen, että tein tutkimukseni tärkeästä aiheesta ja toivon, että siitä on hyötyä niin yhteistyötaholle kuin opiskelijoillekin.

Mielestäni opinnäytetyöni soveltuu hyvin sosionomin (AMK) koulutukseen. Olen prosessin myötä saanut paljon tietoa niin tutkimuksen tekemisestä kuin itse aiheestakin. Talouden hallinta on osa elämänhallintaa ja sitä kautta yhteydessä laajempaan hyvinvoinnin kokonaisuuteen, mikä taas on merkittävä asia sosionomin (AMK) työkentillä.

Vaikka nuorten ammattikorkeakouluopiskelijoiden talous näyttääkin olevan hallinnassa, on tärkeää panostaa ennaltaehkäisevään työhön esimerkiksi neuvonnan ja ohjauksen muodossa. Kiinnostava tutkimuskohde voisi ollakin, millaisia taloudenhallinnassa tarvittavia neuvoja ja taitoja opiskelijat haluaisivat saada tai kokevat tarvitsevänsä. Talouden hallintaan liittyviä asioita tulisi käsitellä jo peruskoulussa ja toisen asteen oppilaitoksissa lisääntyneen koulujärjestelmien ulkopuolelle jäämisen ja kasvaneen nuorisotyöttömyyden takia. Koulutuksesta pois putoaminen ja työttömyys ovat tekijöitä, jotka lisäävät syrjäytymisriskiä. Siksi ammattikorkeakouluissakin on mielestäni tärkeää kiinnittää huomiota opintojen keskeyttämisen syihin ja antaa valmistuville oppilaille tietoa työnhausta ja työelämästä.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2010 Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. 2. uud. p. Helsinki: WSOY.
- Aatola, L. & Viinisalo, M. 1995. Kohtuullinen kulutus . määrittelyn ja mittaamisen mahdollisuuksia ja ongelmia. Kuluttajatutkimuskeskus 1995:1 Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Ahlqvist, K. 2004. Omistaminen suomalaisen kulutusyhteiskunnan rakentumisessa. Teoksessa: Ahlqvist, K. & Raijas, A. (toim.) Erilaisia kulutusuria Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 113. 139.
- Ahlqvist, K. & Raijas, A. 2004. Erilaisia kulutusuria Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Autio, M., Eresmaa, I., Heinonen, V., Koljonen, V., Paju, P. & Wilska, T-A. 2002. Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Autio, M. & Heinonen, V. 2002. Nuorten kulutuksen moraali ja moraalitalous. Teoksessa: M. Autio, I. Eresmaa, V. Heinonen, V. Koljonen, P. Paju & T-A. Wilska Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 204. 231.
- Autio, M. & Paju, P. 2005. Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Stakes.
- Erola, J. 1997. +Täys roisto!+. Luottotoiminnan sosiaaliset haitat ja oikeuttamisen ongelmat Suomessa. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Financial Services. 2011. [Verkkosivu]. The European ConsumersqOrganisation. [Viitattu 1.2.2011]. Saatavissa: <http://www.beuc.org/Content/Default.asp?PageID=2143>

- Goldsmith, E. 1996. Resource Management for Individuals and Families. Minneapolis: West Publishing Company.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Huttunen, J. 28.10.2010. Mitä terveys on? [Verkkoartikkeli]. Duodecim. [Viitattu 11.3.2010]. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_teos=dlk&p_artikkeli=dlk00903
- Iivari, J. & Mälkiä, S. 1999. #Mitäs luulet motivaatiosta tehdä töitä?+Haastattelututkimus velkajärjestelystä karsiutuvista ja hylätyistä. Helsinki: Stakes. Raportteja 233.
- Juntto, A. 2002. Itsenäistymisen hinta: asuntopolitiikka ja nuorten asuminen 1960-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa: H. Silvennoinen (toim.) Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 29. Helsinki: Nuorisosianneuvottelukunta Nuora. 105. 119.
- Kaartinen, R. & Lähteenmaa, J. 2006. Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja? [Verkojulkaisu]. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö. Rahoitetut tutkimukset 10/2006. [Viitattu 16.2.2010]. Saatavissa: <http://www.tem.fi/files/17018/Pikavippi.pdf>
- Kangas, O. 2003. Laman varjo ja nousun huuma. Helsinki: KELA. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuksia.
- Karvinen, E. & Oikarinen, U. 2001. Liikunnasta voimaa kodin arkeen: opas ikäihmisen omaishoitajalle. Helsinki: Kuntokallio.
- Koljonen, V. 2002. Nuorena velkaantuminen ja maksuhäiriöt. Teoksessa: M. Autio, I. Eresmaa, V. Heinonen, V. Koljonen, P. Paju & T-A. Wilska Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 12. 118.
- Koljonen, V. & Römer-Paakkanen, T. 2000. #õ silloin ei ois pitäny hölmöillä +Yli-velkaantuminen nuorena velkaantuneiden näkökulmasta. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 38. [Viitattu 16.6.2010]. Saatavissa: [http://www.intermin.fi/lh/biblio.nsf/52BD89716E1D0BEFC2256C76004A1B09/\\$file/38.pdf](http://www.intermin.fi/lh/biblio.nsf/52BD89716E1D0BEFC2256C76004A1B09/$file/38.pdf)
- Koulutusohjelmakohtainen kompetenssianalyysi. Sosiaalialan koulutusohjelma. Moniste.

- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia: Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Kuluttajan talous. 8.11.2010. [Verkkosivu]. Työ- ja elinkeinoministeriö. [Viitattu 2.2.2011]. Saatavissa: <http://www.tem.fi/index.phtml?s=3325>
- Malin, M. 18.1.2011. Lastensuojelun käsikirja: nuoret ja ehkäisevä työ. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti.fi. [Viitattu: 9.2.2011]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/nuoret/>
- Marjamäki-Suoranta, K. & Peura-Kapanen, L. 1990. Nuoret kuluttajina. Osa II: Kulutus nuorten elämässä. Kotitalous- ja kuluttaja-asiain tutkimuskeskus. Julkaisuja 2/1990. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Mattila, M. 2005. Nuorten velkojen järjestelemisen karikat. Teoksessa: M. Autio & P. Paju (toim.) Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisiasiain neuvottelukunta, Stakes, 112. 115.
- Mutttilainen, V. 1991. Kohti luottoyhteiskuntaa: henkilötietojen yleistymisen yhteiskunnallinen, taloudellinen ja moraalinen tausta sekä kuluttajien velkaantuminen ja velkaongelmien nykytilanne Suomessa. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 6.
- Mutttilainen, V. 2002. Luottoyhteiskunta. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 189.
- Myllyniemi, S., Gissler, M. & Puhakka, T. 2005. Perustilastoaineisto. Teoksessa: M. Autio & P. Paju (toim.) Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisiasiain neuvottelukunta, Stakes, 14. 54.
- Numminen, M. 1994. Kadotettu kunnia . tutkimus ylivelkaantuneista. Turku: Turun yliopisto.
- Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. 2007. [Verkojulkaisu]. Valtiontalouden tarkastusvirasto. Toiminnantarkastuskertomus 146/2007. [Viitattu 9.2.2011]. Saatavissa: http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf
- Opintojen rahoitus. 2010. [Verkkosivu]. Nuorisotiedotuskeskus Kompassi. [Viitattu 9.4.2011]. Saatavissa: http://www.kompassi.info/page.asp?_item_id=337
- Opintotuki. 2.2.2011. [Verkkosivu]. KELA. [Viitattu 9.4.2011]. Saatavissa: <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/300608102024HO?OpenDocument>

- Paju, P. 2002. Rakastaa kulutusta ja vihaa matematiikkaa. Teoksessa: M. Autio, I. Eresmaa, V. Heinonen, V. Koljonen, P. Paju & T-A. Wilska Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 119. 143.
- Peura-Kapanen, L. 2005. Kuluttajien rahatalouden hallinta. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö. Rahoitetut tutkimukset 1/2005. [Viitattu 13.6.2010]. Saatavissa: [http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/FF429D7D6D9DAF51C2256F8E00464B42/\\$file/ratu1mos_2005.pdf](http://julkaisurekisteri.ktm.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/FF429D7D6D9DAF51C2256F8E00464B42/$file/ratu1mos_2005.pdf)
- Peura-Kapanen, L. & Raijas, A. 2009. Kuluttajien taloudellinen osaaminen 2000-luvulla. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Keskustelualoitteita 38. [Viitattu 13.6.2010]. Saatavissa: http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/files/5352/2009_38_keskustelualoite_talous.pdf
- Pikavipit vievät edelleen turmioon. 2010. [Verkkajulkaisu.] YLE Uutiset 9.7.2010. [Viitattu 9.3.2011]. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/07/pikavipit_vievat_edelleen_turmioon_1819142.html
- Pikavippi maksetaan pikavipillä: Nuorten maksuhäiriöt nousussa. 2011. [Verkkolehtiartikkeli]. Kansan Uutiset 19.1.2011. [Viitattu 9.3.2011]. Saatavana: <http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/2443469/pikavippi-maksetaan-pikavipilla-nuorten-maksuhairiot-nousussa>
- Piskonen, E. 2006. Helppoilla luotoilla umpikujaan . tutkimus kulutusluotoilla ylivelkaantuneista Takuu-Säätiön asiakkaista. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Taloustieteen laitos. Selvityksiä nro 45. [Viitattu 16.6.2010]. Saatavissa: <http://www.mm.helsinki.fi/mmtal/abs/Selv45.pdf>
- Projektitoimijat. CDS-hanke. Esite.
- Ruuskanen-Parrukoski, P. 2005. Nuoret perheet kuluttajina. Teoksessa: M. Autio & P. Paju (toim.) Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Stakes, 86. 90.
- Saarenmaa, K., Saari, K. & Virtanen, V. 2010. Opiskelijatutkimus 2010: korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010: 18. [Viitattu 29.1.2011]. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/okm18.pdf?lang=fi>
- Saarenpää, E. 2007. +Pennin venyttämistä vaikka käykin töissä+ tutkimus Seinäjoen ammattikorkeakoulun terveydenhoitaja-, sairaanhoitaja- ja sosionomiopiskelijoiden toimeentulosta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja

terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Julkaisematon.

Saarinen, H. 2001. Nuoruus ja hulluus. Helsinki: Stakes. Raportteja 261.

Silvennoinen H. 2002. Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 29. Helsinki: Nuorisosianneuvottelukunta Nuora.

SKOPO-kysely. 2010. SAMO.

Suvikas, A., Laurell, L. & Nordman, P. 2010. Kuntouttava lähihoito. Helsinki: Edita.

Syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluissa. [Verkkosivu]. CDS-hanke. [Viitattu 9.2.2011]. Saatavissa: <http://elgg.mcampus.fi/cds/>

Säästäminen ja luotonkäyttö. 2005. [Verkkosivu]. Suomen Pankkiyhdistys. Tutkimusraportti 2005. [Viitattu 6.4.2011]. Saatavissa: http://www.fkl.fi/www/page/fk_www_3767

Tähtinen, J. & Isoaho, H. 2001. Tilastollisen analyysin lähtökohtia: ensiaskeleet kvanttiaineiston käsittelyyn, analyysin ja tulkintaan SPSS-ohjelmaympäristössä. Turku: Turun yliopisto. Julkaisusarja C, Oppimateriaalit: 13.

Vainio, R. 2011. Pudonneilla suuri riski syrjäytyä. Helsingin Sanomat 25.3.2011, A5.

Vaivila, A. 2002. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintojen rahoittaminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Julkaisematon.

Valli, R. 2010. Mitä numerot kertovat?. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli. (toim.) Ik-kunoita tutkimusmetodeihin II: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus. 222-235.

Velkaopas. 2010. [Verkkajulkaisu]. Suomen Kuluttajaliitto. Helsinki: Suomen Kuluttajaliitto ry. [Viitattu 2.2.2011]. Saatavissa: http://www.kuluttajaliitto.fi/files/1183/Velkaopas0910_.pdf

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Viuhko, M. 2006. Opiskelijatutkimus 2006: korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja työssäkäynti. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2006:51. [Viitattu 30.1.2011]. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm51.pdf?lang=fi>

- Wilska, M. 2005. Taskurahasta virtuaalirahaan. Teoksessa: M. Autio & P. Paju (toim.) Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Stakes, 80. 82.
- Wilska, T-A. 2004. Yksilöllisyyttä vai pakkovalintaa? Sosiaaliturvasta riippuvaisten nuorten aikuisten asema kuluttajina vuosituhannen vaihteessa. Teoksessa: Ahlqvist, K. & Raijas, A. (toim.) Erilaisia kulutusuria Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 67. 89.
- Wilska, T-A. & Eresmaa, I. 2002. Nuorten toimeentulon subjektiivinen kokeminen . arjen realismia vai tulevaisuuden kuvitelmia?. Teoksessa: M. Autio, I. Eresmaa, V. Heinonen, V. Koljonen, P. Paju & T-A. Wilska Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 176. 202.
- Wilska, T-A. & Eresmaa, I. 2003. Nuorten subjektiiviset kokemukset taloudellisesta asemastaan . tulevaisuuden heijastustako?. Teoksessa: O. Kangas (toim.) Laman varjo ja nousun huuma. Helsinki: KELA. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuksia 72. 93. 118.
- Wilska, T-A. & Virtanen, T. 2002. Tyyllittelyä ja tiukkaa taloutta. Teoksessa: H. Silvennoinen (toim.) Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 29. Helsinki: Nuorisosiainneuvottelukunta Nuora. 86. 104.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Hei!

Opiskelen sosionomiksi (AMK) Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyötä nuorten aikuisten talousosaamisesta. Työn tarkoituksena on selvittää esimerkiksi millaisia taloudenhallintataitoja ammattikorkeakouluopiskelijoilla on ja millaisena he kokevat oman taloudellisen tilanteensa.

Opinnäytetyö toteutetaan CDS-hankkeelle (To Care To Dare To Share . Syrjäytymisen ehkäiseminen ammattikorkeakouluopinnoissa). Projekti on Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnoima yhteishanke, jossa on mukana 14 ammattikorkeakoulua, esimerkiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Toivon, että sinulla olisi mielenkiintoa vastata tähän kyselyyn nuorten aikuisten talousosaamista koskien. Kyselyyn vastataan nimettömänä ja vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti ja siten, ettei yksittäisiä henkilöitä voi niistä tunnistaa.

Ystävällisin terveisin

Henna Tienhaara

Seinäjoen ammattikorkeakoulu
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Diak

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

TUTKIMUS TALOUDELLISESTA OSAAMISESTA AMMATTIKOR- KEAKOULUN OPISKELIJOILLE

Taustatiedot

1. Sukupuoli

1. Mies
2. Nainen

2. Ikä vuosina _____

3. Perhe-/asumistilanne

1. Yksin
2. Avo- tai avioliitossa (ei lapsia)
3. Avo- tai avioliitossa (lapsia)
4. Yksinhuoltaja
5. Ystävien kanssa
6. Vanhempien luona

4. Lasten lukumäärä _____

5. Avo-/aviopuolison työtilanne

1. Työssä
 2. Työtön
 3. Opiskelija
 4. Muu, mikä
-

6. Asunto

1. Kerrostalo
 2. Rivitalo
 3. Paritalo
 4. Omakotitalo
 5. Muu, mikä
-

7. Asuminen

1. Vuokralla
 2. Omistusasunnossa
 3. Asumisoikeusasunnossa
 4. Muu, mikä
-

8. Tulot (voit valita useamman)

1. Opintoraha
 2. Opintolaina
 3. Asumislisä
 4. Yleinen asumistuki
 5. Toimeentulotuki
 6. Palkka
 7. Vanhemmilta/sukulaisilta
 8. Elatustuki/-apu
 9. Lapsilisä
 10. Muu, mikä
-

9. Opiskeluvuosi

1. Ensimmäinen
2. Toinen
3. Kolmas
4. Neljäs

10. Koulutusohjelma

Taloudellinen tilanne

11. Työskenteletkö opiskelujen ohella (voit valita useamman)

1. Päivittäin
2. Muutamana arkipäivänä viikossa
3. Viikonloppuisin
4. Satunnaisesti
5. Ei ollenkaan

12. Oletko ollut kesätöissä

6. Kyllä
7. Ei

13. Koetko työssäkäynnin pakolliseksi taloudellisessa tilanteessasi

1. Pakko
2. Ei pakko mutta helpottaa
3. Mukava lisä

14. Tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen/tulojen riittävyteen

1. Erittäin tyytyväinen
2. Melko tyytyväinen
3. Tyytymätön
4. Melko tyytymätön
5. Erittäin tyytymätön

Talouden hallinta

15. Suunnitteletko rahankäyttösi etukäteen

1. Aina
2. Usein
3. Silloin tällöin
4. Harvoin
5. En lainkaan

16. Oletko tietoinen menoistasi (laskut ym.)

1. Varaudun etukäteen tuleviin menoihin
2. Olen useimmiten tietoinen menoistani
3. Osa menoista tulee minulle yllätyksenä
4. En ole tietoinen menoistani

17. Riittävätkö tulosi kattamaan kuukausittaiset menosi

1. Aina
2. Useimmiten
3. Silloin tällöin
4. Harvoin
5. Ei koskaan

18. Mistä saat apua taloudellisesti tiukassa tilanteessa (voit valita useamman)

1. Vanhemmilta/sukulaisilta
 2. Ystäviltä
 3. Sosiaalitoimistosta
 4. Otan pikalainaa
 5. Käytän luottokorttia
 6. Muu, mikä
-

19. Kuinka usein käytät yllämainittuja keinoja

1. Monta kertaa kuukaudessa
2. Kerran kuukaudessa
3. Joka toinen kuukausi
4. Harvemmin

20. Jääkö rahaa säästöön

1. Kyllä
2. Ei

21. Mihin säästät

22. Koetko osaavasi hallita taloutta

1. Kyllä
2. Ei

23. Joudutko sopeuttamaan menoikasi

1. Kyllä
2. Ei

Kulutustottumukset

24. Mihin käytät rahaa (merkitse 5 tärkeintä numerojärjestyksessä, 1. tärkein jne.)

1. Asuminen__
2. Ruoka__
3. Vakuutukset__
4. Opiskelu__
5. Harrastukset__
6. Sanoma- ja aikakauslehdet__
7. Vaatteet__
8. Netti, puhelin__
9. Huvittelu__
10. Kauneus__

25. Millainen rahankäyttäjä olet

Taloudenhallinnan ongelmat

26. Suhtautuminen luottoon/lainoihin opiskeluvaiheessa

1. Olen ottanut luottoa/lainaa
2. En ole ottanut luottoa/lainaa, mutta voisin ottaa
3. En aio ottaa luottoa/lainaa
4. Tulevaisuudessa (opintojen jälkeen) voisin ottaa lainaa/luottoa

27. Mihin tarkoitukseen olet ottanut/voisit ottaa luottoa/lainaa
(voit valita useamman)

1. Opiskelujen rahoittaminen
2. Välttämättömät elinkustannukset
3. Vapaa-ajan vietto

28. Millaisen velan otit viimeksi

1. Pankista saatava kulutusluotto
2. Pikavippi
3. Opintolaina

29. Merkitse seuraavista ne käsitteet, jotka ovat sinulle tuttuja ja tiedät niiden merkityksen

1. Ulosotto
2. Perintä
3. Maksuhäiriömerkintä
4. Talous- ja velkaneuvonta
5. Yksityishenkilön velkajärjestely
6. Takuu-Säätiön takauslaina

30. Onko sinulla maksuhäiriömerkintä

1. Kyllä
2. Ei
3. En tiedä

31. Taloudellisen tilanteen vaikutukset (voit valita useamman)

1. Stressi
 2. Ahdistus
 3. Riitely
 4. Velkaantuminen
 5. Ylivelkaantuminen
 6. Muuta, mitä
-

Kiitos vastauksestasi!

Liite 2. CDS-projektin esite

SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN AMMATTIKORKEAKOULUOPINNOISSA

Projekti on Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnoima yhteishanke, jossa on mukana 14 ammattikorkeakoulua. Projekti on kaksivuotinen Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja Pohjois-Pohjanmaan ELY:n osarahoittama kehittämishanke ajalla 1.9.2009 – 30.8.2011.

Projektissa toteutetaan seuraavat toimenpiteet:

- Luodaan ammattikorkeakouluihin toimintakäytäntöjä, joiden avulla tiedostetaan opiskelijoiden syrjäytymisriskejä ja tuetaan opiskelijoita erilaisissa ongelmatilanteissa.
- Koulutetaan ammattikorkeakoulujen henkilöstöä tunnistamaan opiskelijoiden syrjäytymisriskejä.
- Kehitetään ammattikorkeakouluihin opiskelijoiden osallisuutta ja hyvinvointia tukevaa välittämisen ilmapiiriä.
- Kartoitetaan ulkomaisten opiskelijoiden hyvinvointia edistävää käytäntöjä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.
- Tuotetaan tietoa opiskelijasyrjäytymisestä.

Yhteisessä kehittämistyössä ovat mukana

<http://cds.diak.fi>

Vipuvoimaa
EU:lta
www.europa.eu

Euroopan unionin
Euroopan sosiaalirahasto

 Opetus- ja
kulttuuriministeriö